

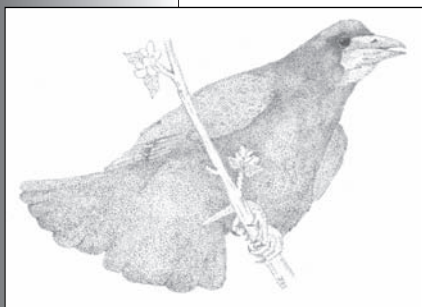
Vogels

in Zutphen en
omgeving

Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

Jaarboek
2010

Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

Colofon

© Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving 2011
p/a Secretaris M. van der Weide
Lomeijerplein 9
7207 JE Zutphen
www.vwg-zutphen.nl

Tekst: Jan Eshuis, Jan Hof, Goen Jansen, Olaf
Klaassen (SOVON), Michel Klemann, Jeroen
Kuipers, Adri Mulder, Frans Parmentier &
Michiel van der Weide.

Illustraties: Jeroen Kuipers (omslag & foto's
tenzij anders vermeld)

Samenstelling: Michiel van der Weide
Ontwerp & lay-out: Jeroen Kuipers

Inhoudsopgave

	Bladzijde
Voorwoord:	02
1 Verslag 2010 Uilenwerkgroep Zutphen	04
2 Broedresultaten Oeverzwaluwen in 2010 in Zutphen en omgeving	08
3 Het stedelijk gebied van Zutphen als toevluchtsoord voor vogels in de winter	10
4 Weidevogelbescherming 2010 Tichelbeekse Waarden en omstreken	28
5 De Roek in Zutphen en omgeving in 2010	36
6 Broedvogels van Staatsbosbeheerterreinen langs de IJssel	42
7 Bestuursverslag 2010	50

O Voorwoord, 't Kan verkeren

Adri Mulder
Stokebrand 572
7206 ET Zutphen
adri.mulder@planet.nl

Ik werd er opgewonden van. Dat was geen vink die op het steunlatje van de voercontainer in mijn tuin zat. Snel het vogelboek erbij gepakt, En ja hoor: donkere kop en een echt oranje borst, niet rood zoals bij de vink. De donkere vlekken op de flank maakten de determinatie compleet: Dit was een keep. Kepen zie ik zelden en ik had er nog nooit in een in mijn tuin.

En wat is het dan fijn dat je zo'n beest in alle rust van dichtbij kunt bekijken! Dat vergoedt veel frustratie op de trektelepost. Als je weer eens zat te turen naar een groepje overvliegende vinkachtigen en er werd geroepen: 14 vinken en 2 kepen. En ik maar zoeken naar die kepen. Die natuurlijk al weer een kilometer weg waren voordat ik ze alle 16 had kunnen controleren.. Nu zag ik zag de keep vanuit mijn luie stoel en later nog een paar, dankzij de voercontainer in mijn tuin.

Het is pas een paar jaar geleden dat ik ben begonnen met het 's winters voeren van de vogels in mijn tuin. Lang heb ik dergelijke liefdadigheid beschouwd als iets minderwaardigs waarmee een ware natuurliefhebber zich niet bezig houdt. Ecologisch gezien gewoon niet verantwoord. Ik koesterde het idee dat vogels voor zich zelf moeten zorgen. De natuur moet maar bepalen wat er doodgaat en wat er overleeft. Survival of the fittest! Het voeren van vogels zou dit proces alleen maar verstoren. In het voorjaar zou het ronduit schadelijk zijn omdat vogels hun jongen nu eenmaal insecten moeten voeren en geen zaden of pinda's.

Mensen die vogels voeren, zo redeneerde ik, doen dat uit misplaatst medelijden. (Oh wat zelig, die vogels in de kou en de sneeuw) en toonden daarmee hun wetenschappelijke onwetendheid. Maar ik zat er in mijn arrogantie zelf helemaal naast zoals later bleek.

Het zal ergens in januari 2007 zijn geweest dat ik samen met Remke van Rijswijk aan mijn tweede januaritelling in de Tichelbeekse waard begon. Het was ijskoud en de sloten en plasjes in de uiterwaard waren stijf bevroren. Hoe wij ook speurden in bosjes en heg-

gen: er was nauwelijks een vogel te be-
kennen. Een enkele koolmees en een
merel was alles. En dat terwijl het in
mijn tuin en omgeving een drukte van
jewelste was. Hoe kon dat? Zoals wel
vaker was het Michel Klemann die mijn
ogen opende. Hij vertelde me dat 's
winters veel vogels naar de stad verhui-
zen omdat het daar warmer is en meer
voedsel valt te halen. Door de gevari-
eerde begroeiing van plantsoenen en
tuinen, maar ook door het voeren van
betrokken stedelingen. In het voorjaar
gaan ze weer terug naar hun broedge-
bied. Zo helpt de stad bij de overleving
van meer vogels in het landelijk gebied
en draagt de stad bij aan de vogelrijk-
dom van een veel groter gebied dan de
stad zelf.

Dit trok mij over de streep en sinds-
dien ben ik een enthousiast wintervoer-
deraar. En nu weet ik dat er 's winters
ook groenlingen in mijn tuin zitten.
Mijn kijker heb ik vaak in de venster-
bank staan en ik doe nu ook mee aan
de tuinvogeltelling. Nog zo'n activiteit
waar ik nooit van gedacht had dat ik er
zoveel plezier aan zou beleven. Het is
zoals het devies van onze grote dichter
Bredero; 't kan verkeren.

Huisemus (foto; Jeroen Kuipers).

1 Verslag 2010

Uilenwerkgroep Zutphen

Joost Onstenk, Marc
Draaijer, Goen Jansen, Joost
Meilof
uilenwerkgroep@solcon.nl
0575-527760 (Joost Meilof)

Wij, de Uilenwerkgroep Zutphen, zijn het jaar 2010 in maart begonnen met een geluidscontrole. Op 15 plekken kregen we antwoord op het geluid van de steenuil op onze cd. Ook kregen we een paar keer antwoord van een bosuil. In het voorjaar hebben we de kasten gecontroleerd. Dit jaar hadden we in het gebied tussen Zutphen, Wichmond en Vorden in totaal 29 steenuil kasten, 10 kerkuil kasten en 6 torenvalk kasten. De steenuil kasten hebben we allemaal gecontroleerd. Van de 10 kerkuil kasten hebben we er vier niet bezocht. Bij een aantal hebben we wel telefonisch contact gehad met de eigenaren. Drie torenvalk kasten hebben we niet bezocht, o.a. omdat ze met onze ladder niet te bereiken zijn.

In oktober en november hebben we de kasten schoongemaakt. Sommige hebben we op een andere plek opgehangen

en sommige hebben we gerepareerd. Bovendien hebben we onze eerste bosuil kast opgehangen. Dus volgend jaar kans op een nieuwe soort!

Vanaf 2010 ressorteert de uilenwerkgroep onder de Vogelwerkgroep Zutphen en omstreken. Ook hebben we ons aangesloten bij Stone, het steenuil overleg Nederland. We timmeren dus flink aan de weg! In 2011 zullen we een aantal kasten erbij te beheren krijgen, omdat de heer Beersma uit Doesburg niet meer in staat is de door hem geplaatste uilen kasten te beheren. Hij beheerde in en grenzend aan ons werkgebied een aantal steenuil kasten. Als er in de vogelwerkgroep leden zijn die belangstelling hebben om in deze groep mee te werken, kunnen zij zich aanmelden bij goenjansen@gmail.com.

De broedresultaten van de gecontroleerde kasten staan in tabel 1.1

Steenuil

In totaal hadden we acht steenuilbroedsels, waar we in totaal 23 jongen hebben geringd. Bij een door ons in 2009 geplaatste kast heeft een steenuilpaartje het twee maal geprobeerd. De eerste keer hadden we een broedsel van vijf eieren. Kennelijk is dat legsel verloren gegaan, want toen we ruim een maand later de jongen wilden ringen zat hetzelfde vrouwtje op vier (nieuwe) eieren. Enkele weken later hebben we vier jongen geringd. Bij de controle in het najaar vertelde de eigenaar dat ze de jongen nooit hebben zien vliegen. Jammer. Waarschijnlijk is het nest gepredeerd.

Kerkuil

Bij de kerkuilen hadden we twee broedsels met twee maal vier jongen. Bij de torenvalken ook twee broedsels: één met vijf jongen; het andere nest bleek helaas verdwenen toen we kwamen ringen.

Al met al hebben we na de koude winter toch aardig wat jongen kunnen ringen. We gaan er vanuit dat een behoorlijk aantal jongen het wel heeft gered.

Kerkuil (foto; Goen Jansen).

Tabel 1.1 Overzicht van de resultaten van 2010.

Steuilenkasten

jaar	aantal	ge-plaatst	slaap-pl.	broed-sel	eieren	jongen	jongen geringd	uitge-vlogen	adult geringd
2009	17	12	4	7	22	19	19	19	2
2010	29	3	3	8	29	23	23	23	3
2011	32								

Kerkuilenkasten

jaar	aantal	ge-plaatst	slaap-pl.	broed-sel	eieren	jon-gen	jongen geringd	uitge-vlogen	adult geringd
2009	5	1	3	0	0	0	0	0	0
2010	6	4	1	2	9	8	8	8	0
2011	10								

Torenvalkkasten

jaar	aantal	ge-plaatst	slaap-pl.	broed-sel	eieren	jon-gen	jongen geringd	uitge-vlogen	adult geringd
2009	5	1		3	10	10	10	10	0
2010	6			2	9	9	5	5	0
2011	6								

Bosuilenkasten

jaar	aantal	ge-plaatst	slaap-pl.	broed-sel	eieren	jon-gen	jongen geringd	uitge-vlogen	adult geringd
2010		2							
2011	2								

Steenuil (foto; Joost Meilof).

2 Broedresultaten Oeverzwaluwen in 2010 in Zutphen en omgeving

Jan Hof
de Timpe 8
7232 HH Warnsveld
0575 525 098

Jan Eshuis
Rietbergstraat 45
7211 GB Zutphen
0575 511 397

Eind maart 2010 is door een aantal leden van VWG Zutphen de Oeverzwaluwenwand aan het Bronsbergermeer weer op orde gebracht. De werkzaamheden bestonden uit het verwijderen van vegetatie op en aan de voorkant van de Oeverzwaluwenwand. Door het verwijderen van het riet aan de oever van het Bronsbergermeer is ook de aanvliegroute verbeterd. Gedurende een zestal controles in de maanden april t/m juni zijn in de directe nabijheid van deze broedlocatie geen Oeverzwaluwen waargenomen. Wel werden in de directe omgeving van een zanddepot in de nabijheid van de stortplaats in Zutphen medio mei een 34-tal nestholtes geteld. De gebruiker van dit zanddepot

heeft eind mei de directe omgeving van deze broedlocatie afgezet met rood/wit lint. Hierdoor werd verontrusting van de Oeverzwaluwen tegen gegaan. Door frequente verontrusting door watersporters en vissers zijn de Oeverzwaluwen in het zanddepot splitsing Afleidingskanaal/Berkel niet tot broeden gekomen. De zanddepots Kleine Omlegging/Den Elterweg en op de Stokebrand zijn door afgraving minder geschikt geworden als broedlocatie voor Oeverzwaluwen.

Resultaten

In tegenstelling tot onze verwachting was in het voorbije broedseizoen de locatie aan het aan het Bronsbergermeer niet in trek bij de Oeverzwaluwen. Het totaal aantal getelde broedgevallen van de Oeverzwaluwen was in 2010 beduidend lager dan in voorbije jaren. Het aantal geschikte broedlocaties in de directe omgeving van Zutphen is het afgelopen jaar afgenomen. In tabel 2.1 staan de getelde aantallen nesten per kolonie.

Tabel 2.1 Aantal nesten per kolonie in de jaren 2006 t/m 2010 (x is geen geschikte broedlocatie, - is geen gegevens bekend).

Locatie	2010	2009	2008	2007	2006
Bronsbergermeer	0	59	0	54	66
Zanddepot Stokebrand	0x	30	87	0	0x
Zanddepot stortplaats Zutphen	57	0x	ca5	-	-
Zanddepot Afleidingskanaal/Berkel	0	0	0	ca. 27	-
Zanddepot Kleine Omlegging/Den Elterweg	0x	0	12	0	0x
Zanddepot Leesten	0x	0x	0	18	0x
Marshaven	-	-	-	5	-
Uiterwaarden Stokebrand	0x	0x	-	2	0x
Totaal aantal nesten per jaar	57	89	104	106	>66

Oeverzwaluw bij nestholte (foto; Jeroen Kuipers).

3 Het stedelijk gebied van Zutphen als toevluchtsoord voor vogels in de winter

Michel Klemann
Bolwerksweg 9
7202 AH Zutphen
M.klemann@chello.nl

anderingen in de loop der jaren er mooi uitkomen en het beeld van welke vogels waar overwinteren steeds zichtbaarder wordt.

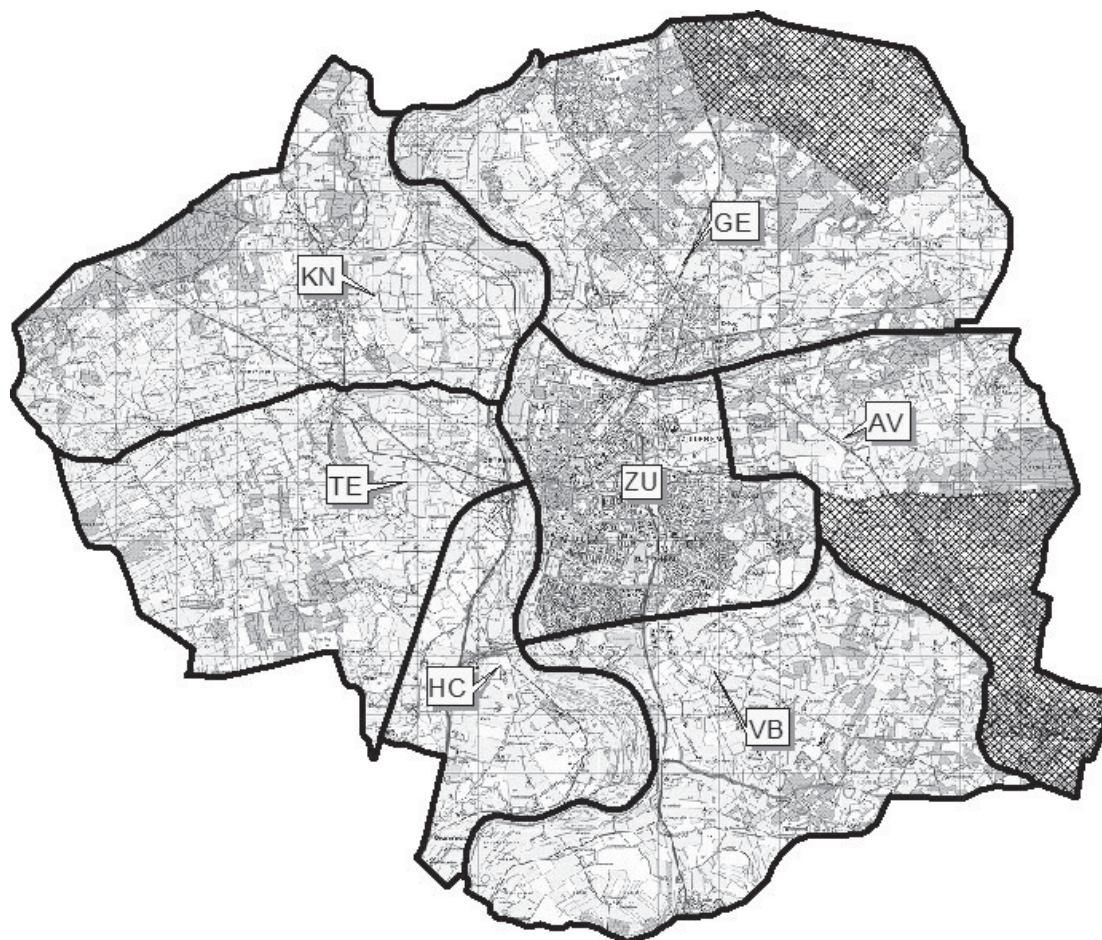
In 2006 is de Vogelwerkgroep Zutphen e.o. (VWG) begonnen met een onderzoek naar het voorkomen van soorten, aantallen en de verspreiding van wintervogels in de regio (figuur 3.1). Daarvoor werd het 192 km² grote werkgebied verdeeld in zeven deelgebieden die ieder weer zijn onderverdeeld in een totaal van 49 telgebieden. Met een groep van tellers worden zoveel mogelijk telgebieden doorlopen en alle waargenomen vogels worden geteld. De hele maand januari wordt gebruikt om wintervogels te tellen.

Het eerste jaar was meteen een succes want in januari 2006 werd het hele gebied geteld. Daarna bleef er voldoende animo om dit onderzoek jaarlijks te herhalen en dus voort te zetten. Het voordeel van een onderzoek herhalen is dat eenmalige afwijkingen van verspreiding of aantallen, net als de ver-

*Kokmeeuw en Dodaars, Vijver Zutphen.
(foto; Jeroen Kuipers).*

Figuur 3.1 Werkgebied en verdeling/codering van de deelgebieden (dubbel gearceerd is niet geteld in 2011).

Ondertussen is er in de afgelopen zes jaar een berg aan data verzameld. De bijna 10.000 “waarnemingen” zijn allemaal ingevoerd. Iedere waarneming bestaat uit: Soort | Aantal | Telgebied | Datum | Waarnemer. Gegevens over de tellingen zelf staan weer in een ander bestand met info over: Telgebied | Datum | Waarnemer | Teltijden | Telduur | Route-afstand | Geteld oppervlak. Daarnaast zijn duizenden waarnemingen ingevoerd in een GIS-bestand (Geografisch Informatie Systeem). Het gaat om een groep soorten die door iedereen op kaart is ingetekend te weten: futen,

aalscholver, reigers, ganzen & zwanen, zaagbekken, roofvogels, steltlopers, en een handvol zeldzaamheden en rariteiten als grote gele kwikstaart, klapekster, raaf etc. Het gaat te ver om hier de hele tel- en uitwerkmethode uit te leggen.

Voor een volledig overzicht van de groep van intekensoorten, over de telmethodiek en opzet en voor uitgebreidere informatie over de januaritellingen verwijs ik naar de handleiding: http://www.vwg-zutphen.nl/pdf/januari-telling_formulier.pdf

en naar de VWG-website:
http://www.vwg-zutphen.nl/telling/januaritelling_2011.html.

Eerder zijn twee artikelen verschenen in de Jaarboeken van de VWG over resultaten van de januaritellingen (Kleemann 2007 en Kleemann 2009) waarin dieper wordt ingegaan op de verspreiding en aantallen van buizerd, kolgans, boomklever en boomkruiper. In dit verslag geef ik door middel van tabellen een overzicht van getelde soorten en aantallen in de periode 2006-2011. Daarnaast wordt voor januari 2011 in een tabel een totaalbeeld gegeven van soorten en aantallen per deelgebied en wordt cijfermatig de vogelrijkdom in en rond de stad Zutphen/Warnsveld (deelgebied ZU) duidelijk gemaakt.

Periode 2006-2011

Jaarlijks is er tussen de 60% (2007) en 100% van het oppervlak geteld (2006 en 2010). Gedurende de zes januaritellingen 2006-2011 is in 783 uur tellen, 980 km² geteld en zijn 3446 telkilometers fietsend en wandelend afgelegd waarbij 447.663 vogels zijn geteld in 124 verschillende soorten.

Tabel 3.1 geeft een idee van de inspanningen en resultaten van de januaritellingen.

De snelheden en getelde oppervlaktes per uur verschilt jaarlijks minimaal en dat maakt de gegevens (tabel 3.2) geschikt voor vergelijkingen tussen de jaren onderling.

Tabel 3.1 Kengetallen 2006-2011.

	Totaal	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Afgelegde afstand in km	3446	645	379	533	518	707	665
Geteld oppervlak in ha	97997	19217	11417	15518	15389	19217	17239
Teltijd in min	46981	8765	5285	7075	7340	9951	8565
Snelheid in km/h	4,4	4,4	4,3	4,5	4,2	4,3	4,7
Geteld oppervlak per uur	125	132	130	132	126	116	121
Soorten	124	101	90	95	98	105	98
N	447663	90077	46967	60617	58423	94952	96627

Tabel 3.2 Soorten en aantallen 2006-2011.

Soort	Totaal	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Dodaars	238	70	34	24	38	46	26
Fuut	244	51	56	21	47	35	34
Roodhalsfuut	1				1		
Aalscholver	867	198	139	132	166	143	89
Grote Zilverreiger	87	1	4	9	18	23	32
Blauwe Reiger	659	169	82	145	83	117	63
Ooievaar	248	30	59	40	62	23	34
Knobbelzwaan	889	181	134	129	142	131	172
Zwarte Zwaan	2			1	1		
Kleine Zwaan	4					4	
Wilde Zwaan	43			5		11	27
Rietgans	2687	5				2636	46
Kolgans	150176	31077	13910	15608	23469	29376	36736
Grauwe Gans	16474	2561	1885	2128	2666	3860	3374
Soepgans	628	125	95	80	85	123	120
Indische Gans	5		2	3			
Sneeuwgans	1				1		
Canadese Gans	123	12	19	16	27	32	17
Brandgans	3082	347	232	335	259	732	1177
Nijlgans	681	94	52	131	103	166	135
Carolina-eend	1	1					
Bergeend	26	2	16	2		2	4
Muskuseend	9			5			4
Mandarijneend	16		1	1		10	4
Smient	8561	1732	1453	942	1270	1905	1259
Krakeend	874	78	25	239	156	226	150
Wintertaling	986	349	57	90	134	314	42
Wilde/soepeend	13177	2787	1080	2647	1908	2922	1833
Slobeend	14	10		1		2	1
Tafeleend	1176	115	59	217	24	308	453
Kuifeend	2197	381	284	341	173	285	733
Brilduiker	11			3		4	4
Nonnetje	24	3			5	11	5
Grote Zaagbek	62	16	7	8	8	8	15
Rode Wouw	2				1	1	
Blauwe Kiekendief	10	1		1	1	7	
Havik	47	3	8	8	10	12	6

Sperwer	132	39	16	19	17	17	24
Buizerd	1355	352	133	174	226	264	206
Ruigpootbuizerd	1	1					
Torenavalk	174	44	21	40	26	32	11
Smelleken	2						2
Slechtvalk	9	2		2	1	3	1
Patrijs	58		12		3	26	17
Fazant	96	17	16	26	24	11	2
Pauw	1		1				
Waterral	3					1	2
Waterhoen	1530	343	200	341	211	261	174
Meerkoet	12720	1772	1479	1837	1799	2787	3046
Scholekster	1	1					
Kievit	4051	1440	892	1249	56	7	407
Watersnip	27	8	1	5	2	9	2
Houtsnip	9	2		2	2	3	
Wulp	21	13		1	2	5	
Witgat	24	7	3	5	3	5	1
Oeverloper	1	1					
Kokmeeuw	31268	5060	4274	5344	3120	2288	11182
Stormmeeuw	15607	2103	2018	3076	1130	2126	5154
Kleine Mantelmeeuw	1						1
Zilvermeeuw	935	119	87	338	174	54	163
Grote Mantelmeeuw	19	2	4	7	1	3	2
Stadsduif	1178	218	150	223	83	254	250
Holenduif	663	156	42	32	78	242	113
Houtduif	26545	5232	3503	5750	3341	5378	3341
Turkse Tortel	2109	532	219	265	344	432	317
Steenuil	13	4	1	1	4	1	2
Bosuil	4		2		1	1	
Ransuil	2		2				
IJsvogel	39	17	5	6	7	3	1
Groene Specht	85	22	10	8	14	18	13
Zwarte Specht	29	5	6	2	2	8	6
Grote Bonte Specht	754	118	64	93	96	251	132
Middelste Bonte Specht	1						1
Kleine Bonte Specht	8	2	3		1	2	
Boomleeuwerik	21		2			19	
Veldleeuwerik	343	122		72	6	140	3
Graspieper	296	210	20	9	10	46	1
Waterpieper	46	21	1	4	1	16	3
Grote Gele Kwikstaart	10	2	3	2		3	
Witte Kwikstaart	50	17	13		18	2	

Winterkoning	1027	217	145	213	163	203	86
Heggenmus	347	115	40	35	48	83	26
Roodborst	1182	361	168	177	167	210	99
Merel	8535	2289	919	894	1152	2318	963
Kramsvogel	19025	5519	131	1080	825	10015	1455
Zanglijster	126	42	11	6	26	35	6
Koperwiek	2031	1043	129	65	54	701	39
Grote Lijster	198	45	38	22	13	52	28
Tjiftjaf	1	1					
Goudhaan	850	235	131	137	133	162	52
Vuurhoudhaan	2	2					
Baardman	3				3		
Staartmees	1857	447	199	276	242	394	299
Glanskop	489	97	49	64	82	113	84
Matkop	148	47	14	23	25	24	15
Kuifmees	287	66	38	57	35	75	16
Zwarte Mees	145	35	49	18	13	20	10
Pimpelmees	5870	984	773	736	864	1495	1018
Koolmees	9290	1558	1185	1457	1154	2332	1604
Boomklever	1312	254	224	191	166	324	153
Boomkruiper	1264	224	110	166	227	378	159
Klapekster	2	1			1		
Gaai	1803	382	132	255	332	404	298
Ekster	2814	519	298	490	380	538	589
Kauw	14811	2904	1557	2233	2085	2562	3470
Roek	12453	2472	1488	1925	1927	2131	2510
Zwarte Kraai	9285	1735	1045	1585	1352	1688	1880
Bonte Kraai	1					1	
Raaf	9	4		2		2	1
Spreeuw	15872	2998	1378	2629	1407	2907	4553
Huismus	13197	3317	1242	1668	1953	2785	2232
Ringmus	1673	421	243	161	168	387	293
Vink	8899	1535	1615	1047	1068	2064	1570
Keep	458	21	231	2	8	103	93
Europese Kanarie	2						2
Groenling	892	175	76	71	158	219	193
Putter	536	49	27	26	84	151	199
Sijs	4914	1081	237	581	312	1681	1022
Kneu	124	24			11	52	37
Barmsijs	261	224		21	13	3	
Kruisbek	35				3	19	13
Goudvink	310	106	39	16	47	56	46
Appelvink	206	74	25	26	6	10	65

Geelgors	507	39	83	14	51	55	265
Rietgors	37	12	2	3	4	7	9
Soorten	124	101	90	95	98	105	98
N	447663	90077	46967	60617	58423	94952	96627

Bovenstaande overzichtstabel is nogal fors van formaat maar vooral leuk voor tellers om daarmee snel even je eigen getelde aantallen te kunnen vergelijken. Wanneer je er wat langer naar kijkt zie je soorten die lijken toe te nemen, soorten die afnemen, soorten met hoge, wisselende of gewoon lage aantallen. Dat roept een hele trits vragen op en speculatieve antwoorden waarbij je heerlijk je kennis en fantasie de vrije loop kan laten over het hoe en waarom.

De kou in december en januari zorgde voor een forse verplaatsingen van vogels in Europa en dat konden we ook in Zutphen merken. Niet eerder telden we zoveel kol- en brandganzen, maar ook de kraaiachtigen als ekster, kauw, roek en zwarte kraai, en meeuwen als storm- en kokmeeuw bereikten een record. Nog nooit telden we zoveel meerkoeten en duikeenden, maar ja, heel Nederland lag onder het ijs en de uiterwaarden stonden onder water dus langs de IJssel was voor veel watervogels nog wel wat te halen.

Daarentegen was het wel “erg stil in de bossen”, stond er meerdere keren op de formulieren vermeld. Veel kleine zangvogels had het zwaar. winterkoning, roodborst en heggenmus werden nog maar amper opgemerkt, net als goudhaantjes, kuifmees en zwarte mees. Waren ze vertrokken, hielden ze zich stil of waren ze reeds overleden? Dat zal t.z.t. te beantwoorden zijn door deze data te vergelijken met andere

landelijke telgegevens.

Terwijl blauwe reigers veel last hadden van de kou, hadden de grote zilverreigers blijkbaar nergens last van. Overall kwam je ze tegen, zagen er actief en gezond uit, en met 32 getelde exemplaren werd een nieuw winterrecord bereikt. Vermoedelijk gaat deze prachtige vogel de komende jaren de blauwe reiger in de wintermaanden in aantal overtreffen. Wie had dat slechts tien jaar geleden ooit kunnen verzinnen!! Verder in januari 2011, ondanks of misschien wel dankzij de sneeuw en kou, ook nieuw records voor wat betreft spreeuw en putter, en twee grote groepen geelgorzen bracht het totaal dit jaar op 265 exemplaren terwijl gemiddeld enkele tientallen “normaal” is.

Daarentegen ontbraken de bodemfoerageerders als piepers, leeuweriken en kwikstaarten vrijwel geheel, was het aantal koperwieken met 39 exemplaren historisch laag en waren er weinig tot geen steltlopers. Barmsijzen werden niet gemeld terwijl er in het najaar toch nog flink wat vogels naar Nederland waren gekomen. En wat denk te denken van de torenvalk met slechts elf getelde exemplaren of ijsvogel met maar één geteld exemplaar! Tegenover nog respectievelijk 44 en 17 in 2006. En zo biedt dit overzicht een schat aan informatie over 2011 en de jaren daarvoor. Maar de weerssituatie in januari 2011 week af van de vijf jaren daarvoor.

Het weer in januari 2011

Een belangrijk fenomeen voorafgaand aan de januaritelling van 2011 was de toch wel behoorlijk extreme kou in de voorafgaande maand; december 2010.

December 2010:

Zeer koud, vrij droog en de normale hoeveelheid zon.

De gemiddelde temperatuur over december was in De Bilt $-1,1$ °C tegen $4,0$ °C normaal. We moeten ruim 40 jaar terug om een nog koudere decembermaand te vinden; december 1969 had een gemiddelde temperatuur van $-1,4$ °C. In de rij van koudste decembermaanden sinds 1901 eindigt 2010 hiermee op een vijfde plaats. Op de eerste plaats in deze ranglijst staat de kerstmaand van 1933 met $-2,1$ °C. Het aantal vorstdagen is in De Bilt uitgekomen op 29, tegen 12 normaal. In ruim honderd jaar was dit aantal nog nooit zo groot. Het record stond op naam van december 1933 met 27 vorstdagen. Het aantal ijsdagen is opgelopen tot 12, tegen twee normaal. Ook dit is een bijzonder hoog aantal, want alleen de koude december van 1933 had er nog meer (14).

Wel was december vrij droog. De KNMI-stations Lelystad en Stavoren registreerden slechts 35 mm. Hoek van Holland was het natst met 70 mm. Een groot deel van de neerslag viel deze maand in de vorm van sneeuw. Gedurende vrijwel de gehele maand lag er hierdoor in grote gebieden sneeuw. Alleen op 11 en 12 december was ons land sneeuwvrij. Kerst verliep in het grootste deel van het land wit. In De Bilt was het de achtste witte Kerst sinds 1901. (bron: KNMI)

Deze kou, het ijs en de langdurige sneeuwbedekking zorgden ervoor dat voorafgaand aan de telling er al veel verplaatsingen van vogels had plaatsgevonden. En behalve dat, hadden veel vogels door de kou het loodje gelegd. De hele telling begon dus na een flinke winterperiode maar de kou was nog lang niet verdwenen.

Januari 2011:

Koud, droog en de normale hoeveelheid zon

De gemiddelde temperatuur over januari is in De Bilt uitgekomen op $-0,5$ °C tegen een langjarig gemiddelde van $2,8$ °C. De laatste keer dat een maand met een negatieve gemiddelde temperatuur eindigde was in januari 1997. In het noordoosten was de negatieve afwijking ten opzichte van normaal duidelijk groter dan in het zuidwesten. Zo was de gemiddelde temperatuur in Eelde $-2,0$ °C tegen $2,0$ °C normaal en in Vlissingen $1,0$ °C tegen normaal $3,8$ °C. In De Bilt werden 23 vorstdagen geregistreerd, tegen 13 normaal. Op tien dagen kwam de temperatuur in De Bilt het gehele etmaal niet boven het vriespunt. Normaal telt januari er vier ijsdagen. Het aantal ijsdagen liep uiteen van drie plaatselijk in het zuidwesten tot 15 lokaal in het noordoosten.

Gemiddeld over het land is 42 mm neerslag gevallen tegen een langjarig gemiddelde van 69 mm. Het KNMI-station Den Helder was met 69 mm het natst. In het Groningse Nieuw Beerta werd de kleinste maandsom geregistreerd: 27 mm. In De Bilt is 41 mm afgetapt tegen 67 mm normaal. Opvallend vaak viel de neerslag deze maand in de vorm van sneeuw. Gemiddeld over het land scheen de zon 62 uren tegen 52 uren normaal. De zon was het meest

te zien in Cabauw; 84 zonuren. Langs de oostgrens scheen de zon het minst, met op het KNMI-station Arcen slechts 42 uren zonneshijn. In De Bilt werden 72 zonuren geregistreerd tegen 52 uren normaal. (bron: KNMI)

Behalve het vrij extreme weer, kwamen ook de uiterwaarden van de IJssel nog eens onder water te staan. Ook dat fenomeen maakte dat veel soorten een andere verspreiding vertoonden dan wat we in eerdere jaren hadden gezien.

*Sneeuwlandschap bij Vierakker
(foto; Jeroen Kuipers).*

Resultaten januari 2011 en specifiek in ZU

Vol goede moed is er vanaf 1 januari t/m de allerlaatste januaridag weer geteld. Met dank aan de volgende tellers (getelde gebieden): Adri Mulder (HC2), Ans Houweling (VB4, 6, 7), Carin Barendregt (HC4, HC5, TE5), Frans Parmentier (GE7, VB3), Goen Jansen (HC4, HC5, TE5), Gerrie Nijenhuis (AV1 & AV2), Hans Grotenhuis (GE1, 2, 5, 6, HC1, 2, KN1, 5, 6, VB2), Jeroen Philippona (KN4), Michel Klemann (GE3, KN3, TE2, 3, 4, VB1, 8, 9, 10, 11, ZU1 t/m 9), Michiel van der Weide (AV3, VB5), Nanda Gilden (KN2, TE1), Remke van Rijswijk (HC2, KN4), Steven de Bie (KN2, TE1). Helaas lukte het weer net niet alle gebieden te tellen. Alleen AV4, 5, 6 en GE4 bleven ongeteld (10% van het oppervlak).

Bovenstaande vogelaars telden in bijna 143 uur een oppervlak van 172 km² en legde daarbij, ondanks kou en bevroren wegen, 665 telkilometers af. Met 96.627 vogels in 98 soorten brak 2011 een record voor wat betreft het aantal vogels (tabel 3.3).

Wat tijdens de tellingen dit jaar maar ook in eerdere jaren al bleek, is dat de hoeveelheid soorten en aantallen vogels welke in deelgebied ZU (figuur 3.2) worden gezien groot zijn. Om nu te bepalen welke soorten er in of vlak aan de randen van Zutphen overwinteren zijn de soorten en aantallen in deelgebied ZU (1.828 ha) vergeleken met de soorten en aantallen in de andere getelde gebieden (15.411 ha). Tabel 3.4 geeft een overzicht van getelde aantallen per deelgebied.

Tabel 3.3 Kengetallen per deelgebied in 2011.

	Totaal	AV	GE	HC	KN	TE	VB	ZU
Afgelegde afstand in km	665	42	127	43	100	101	117	136
Geteld oppervlak in ha	17239	1360	3559	1496	3171	2658	3167	1828
Teltijd in min	8565	555	1685	625	1430	1355	1585	1330
Snelheid in km/h	4,7	4,5	4,5	4,1	4,2	4,5	4,4	6,1
Geteld oppervlak per uur	121	147	127	144	133	118	120	82
Soorten	98	53	68	53	66	72	72	73
N	96627	3495	14158	21403	23222	7041	15399	11909

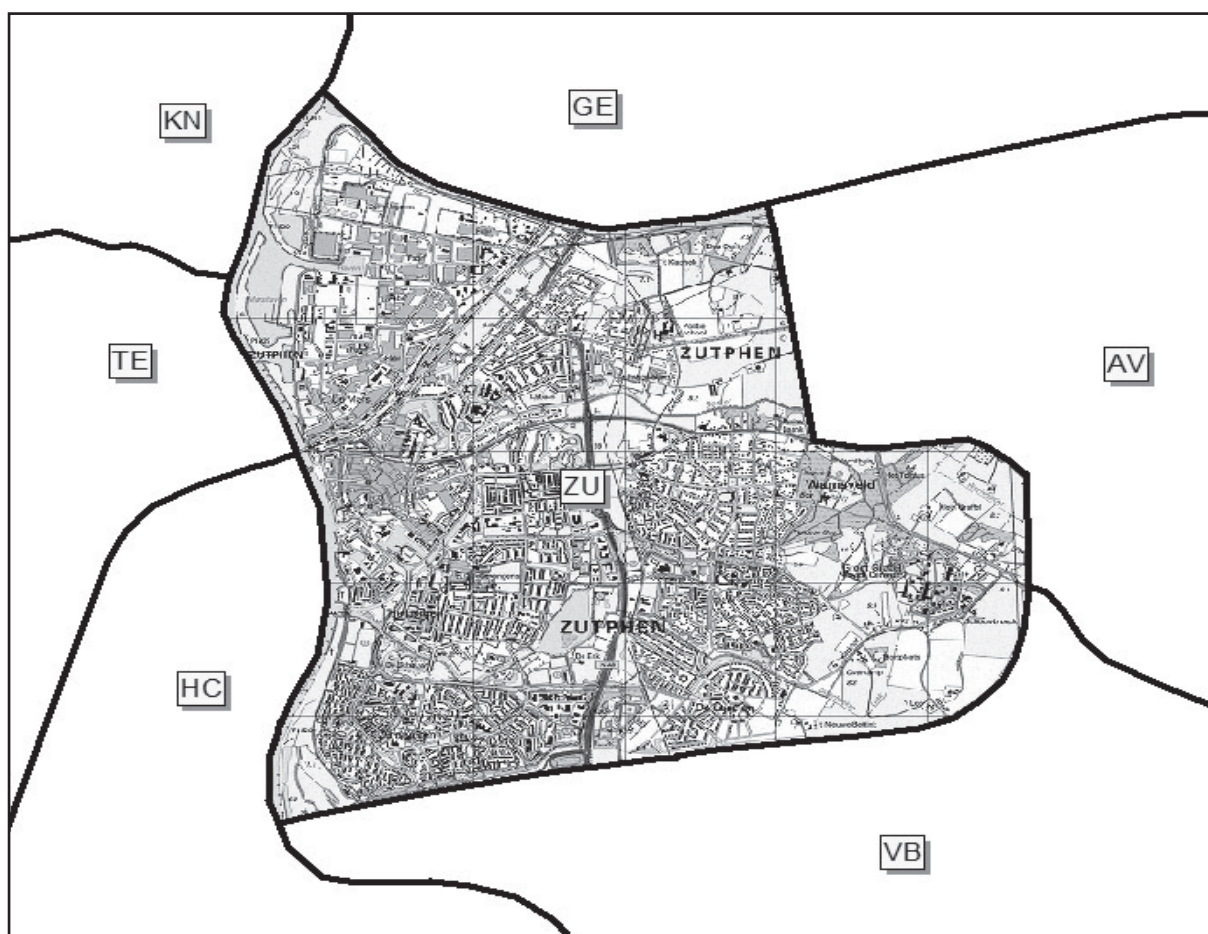
Tabel 3.4 Soorten en aantallen per deelgebied januari 2011.

Soort	Totaal	AV	GE	HC	KN	TE	VB	ZU
Dodaars	26	4	7	2	2	4	4	3
Fuut	34				5	1	5	23
Aalscholver	89	7	1	3	7	5	14	52
Grote Zilverreiger	32	4		5	9	6	8	
Blauwe Reiger	63	7	5	6	11	14	7	13
Ooievaar	34		23	1	5	2	1	2
Knobbelzwaan	172	19	38	35	28	4	38	10
Wilde Zwaan	27	1	6	20				
Rietgans	46		13	2	23	8		
Kolgans	36736	1700	7281	11394	11475	650	4190	46
Grauwe Gans	3374	104	510	231	388	655	1067	419
Soepgans	120	2		2	23	39		54
Canadese Gans	17						9	8
Brandgans	1177		405	300	320	112	4	36
Nijlgans	135	6	10	20	22	50	22	5
Bergeend	4			4				
Muskuseend	4							4
Mandarijneend	4					2	1	1
Smient	1259		159	167	20	39	661	213
Krakeend	150		2		2	40	8	98
Wintertaling	42		4	5		4	24	5
Wilde/Soepeend	1833	6	164	105	123	221	340	874
Slobeend	1		1					
Tafeleend	453		6		60		363	24
Kuifeend	733	2	20		210	19	295	187
Brilduiker	4		1		3			
Nonnetje	5					3	2	
Grote Zaagbek	15	3		4		1	7	
Havik	6	1	1	1		3		
Sperwer	24	2	4	3	4	4	2	5
Buizerd	206	17	25	18	50	46	39	11
Torenvalk	11	1	2	3	1	1	3	
Smelleken	2				1			1
Slechtvalk	1					1		
Patrijs	17		3	14				
Fazant	2	1					1	
Waterral	2					1		1

Waterhoen	174		2		2		12	158
Meerkoet	3046	40	62	639	286	102	762	1155
Kievit	407	13	7	16	140		210	21
Watersnip	2			1				1
Witgat	1						1	
Kokmeeuw	11182	1	234	5856	2210	146	1509	1226
Stormmeeuw	5154	18	373	190	1844	254	2221	254
Kl. mantelmeeuw	1							1
Zilvermeeuw	163		4	14		8	11	126
Gr.Mantelmeeuw	2						1	1
Stadsduif	250		5	1	2	1	28	213
Holenduif	113		1	11	26	23	39	13
Houtduif	3341	323	549	190	449	400	621	809
Turkse Tortel	317	10	41	6	16	20	75	149
Steenuil	2						1	1
IJsvogel	1							1
Groene Specht	13	2	4		1	2	2	2
Zwarte Specht	6		5		1			
Gr. Bo Specht	132	7	37	1	30	15	26	16
Mi. Bo Specht	1						1	
Veldleeuwerik	3	3						
Graspieper	1					1		
Waterpieper	3					1	1	1
Winterkoning	86	1	14	2	8	14	20	27
Heggenmus	26	1	2		2	4	1	16
Roodborst	99	3	17	1	10	9	12	47
Merel	963	49	157	29	151	123	118	336
Kramsvogel	1455	216	100	215	483	323	111	7
Zanglijster	6				1	2	3	
Koperwiek	39		9	1		14		15
Grote Lijster	28	3	17	1	2	2	3	
Goudhaan	52	14	17		13	6		2
Staartmees	299	39	39		84	46	23	68
Glanskop	84		25		12	15	21	11
Matkop	15	1	3	1	1	4	5	
Kuifmees	16	2	7		6			1
Zwarte Mees	10	2	5		2	1		
Pimpelmees	1018	57	248	32	148	144	98	291
Koolmees	1604	56	318	65	183	244	191	547
Boomklever	153	13	53		19	19	28	21
Boomkruiper	159	1	46	1	26	26	19	40
Gaai	298	29	55	13	43	60	45	53
Ekster	589	30	80	23	48	117	72	219

Kauw	3470	48	701	347	436	487	297	1154
Roek	2510	115	392	646	327	327	281	422
Zwarte Kraai	1880	145	560	291	146	217	328	193
Raaf	1							1
Spreeuw	4553	78	332	142	2291	1167	413	130
Huismus	2232	118	283	213	415	416	211	576
Ringmus	293	32	64	23	28	46	7	93
Vink	1570	106	406	42	311	161	140	404
Keep	93						4	89
Europese Kanarie	2							2
Groenling	193		14		3	4	5	167
Putter	199	13	2		29	24	40	91
Sijs	1022	17	23	45	176	76	117	568
Kneu	37					2	35	
Kruisbek	13				10	3		
Goudvink	46	2	2		5	16	9	12
Appelvink	65					11		54
Geelgors	265		152		4	3	106	
Rietgors	9							9
Soorten	98	53	68	53	66	72	72	73
N	96627	3495	14158	21403	23222	7041	15399	11909

Figuur 3.2 Begrenzing deelgebied ZU.

Er waren zes soorten die wel binnen ZU werden waargenomen en niet in de rest van het gebied (tabel 5). Deze soorten kunnen, misschien op de muskuseend na, allemaal ook heel goed in het buitengebied overwinteren. Alhoewel kleine mantelmeeuwen normaal in Zuid-Europa overwinteren, maakte één exemplaar gebruik van het voederen der wilde dieren in De Vijver en kon zo de winter doorkomen. Leuk detail is dat er ook in januari/februari 2010 een kleine mantelmeeuw op De Vijver werd gezien. Mogelijk betrof het hetzelfde individu. De negen rietgorzen en de twee Europese kanaries maak-

ten gebruik van ongemaaide terreinen op bouwplaatsen. Ongemaaide terreinen zijn een zeldzaam biotooptype in dit land en vooral te vinden op stortplaatsen en bouwterreinen; het stedelijk gebied dus. Andersom waren er ook 25 soorten die wel buiten ZU werden waargenomen maar niet binnen ZU (tabel 3.5).

Veel interessanter is het om te bekijken welke soorten het waren die afgelopen winter in (relatief) grote aantallen in en vlak bij het stedelijk milieu van Zutphen hebben overwinterd.

Tabel 3.5 Overzicht van soorten met aantallen die alleen binnen of alleen buiten ZU geteld zijn.

Alleen binnen ZU geteld	
Soort	N
Muskuseend	4
Kleine mantelmeeuw	1
IJsvogel	1
Raaf	1
Europese Kanarie	2
Rietgors	9

Alleen buiten ZU geteld							
Soort	N	Soort	N	Soort	N	Soort	N
Grote Zilverreiger	32	Grote Zaagbek	15	Zwarte Specht	6	Zwarte Mees	10
Wilde Zwaan	27	Havik	6	Mi. Bonte Specht	1	Kneu	37
Rietgans	46	Torenvalk	11	Veldleeuwerik	3	Kruisbek	13
Bergeend	4	Slechtvalk	1	Graspieper	1	Geelgors	265
Slobeend	1	Patrijs	17	Zanglijster	6		
Brilduiker	4	Fazant	2	Grote Lijster	28		
Nonnetje	5	Witgat	1	Matkop	15		

Deelgebied ZU is in zijn geheel geteld en heeft een oppervlak van 18,28 km². Het totale buiten ZU getelde oppervlak bedraagt 154,11 km² (figuur 3.1). Dit verschil in geteld oppervlak maakt dat de getelde aantallen niet één op één met elkaar vergeleken kunnen worden. Daarom worden de dichtheden (aantal vogels per 100 ha) met elkaar vergeleken. Voor het overzicht zijn alleen soorten gebruikt waarvan minimaal 50 exemplaren zijn geteld (tabel 3.6).

Tabel 3.6 Aantals- en dichtheidsvergelijking tussen ZU en de rest van de telgebieden januari 2011.

N Soort	N in ZU	N buiten ZU	N/100 ha in ZU	N/100 ha buiten ZU	Verhouding ZU/buiten
Keep	89	4	4,87	0,03	187,58
Waterhoen	158	16	8,64	0,10	83,25
Groenling	167	26	9,14	0,17	54,15
Stadsduif	213	37	11,65	0,24	48,53
Appelvink	54	11	2,95	0,07	41,39
Zilvermeeuw	126	37	6,89	0,24	28,71
Krakeend	98	52	5,36	0,34	15,89
Aalscholver	52	37	2,84	0,24	11,85
Sijs	568	454	31,07	2,95	10,55
Wilde-/Soepeend	874	959	47,81	6,22	7,68
Roodborst	47	52	2,57	0,34	7,62
Turkse Tortel	149	168	8,15	1,09	7,48
Putter	91	108	4,98	0,70	7,10
Soepgans	54	66	2,95	0,43	6,90
Meerkoet	1155	1891	63,18	12,27	5,15
Ekster	219	370	11,98	2,40	4,99
Merel	336	627	18,38	4,07	4,52
Koolmees	547	1057	29,92	6,86	4,36
Kauw	1154	2316	63,13	15,03	4,20
Ringmus	93	200	5,09	1,30	3,92
Winterkoning	27	59	1,48	0,38	3,86
Pimpelmees	291	727	15,92	4,72	3,37
Huismus	576	1656	31,51	10,75	2,93
Vink	404	1166	22,10	7,57	2,92
Kuifeend	187	546	10,23	3,54	2,89
Boomkruiper	40	119	2,19	0,77	2,83
Houtduif	809	2532	44,26	16,43	2,69
Staartmees	68	231	3,72	1,50	2,48
Blauwe Reiger	13	50	0,71	0,32	2,19
Gaai	53	245	2,90	1,59	1,82
Smient	213	1046	11,65	6,79	1,72
Roek	422	2088	23,09	13,55	1,70
Boomklever	21	132	1,15	0,86	1,34
Glanskop	11	73	0,60	0,47	1,27

N Soort	N in ZU	N buiten ZU	N/100 ha in ZU	N/100 ha buiten ZU	Verhouding ZU/buiten
Grauwe Gans	419	2955	22,92	19,17	1,20
Gr. B. Specht	16	116	0,88	0,75	1,16
Holenduif	13	100	0,71	0,65	1,10
Kokmeeuw	1226	9956	67,07	64,60	1,04
Zwarte Kraai	193	1687	10,56	10,95	0,96
Knobbelzwaan	10	162	0,55	1,05	0,52
Buizerd	11	195	0,60	1,27	0,48
Tafeleend	24	429	1,31	2,78	0,47
Kievit	21	386	1,15	2,50	0,46
Stormmeeuw	254	4900	13,89	31,80	0,44
Goudhaan	2	50	0,11	0,32	0,34
Nijlgans	5	130	0,27	0,84	0,32
Brandgans	36	1141	1,97	7,40	0,27
Spreeuw	130	4423	7,11	28,70	0,25
Kramsvogel	7	1448	0,38	9,40	0,04
Kolgans	46	36690	2,52	238,08	0,01
Geelgors	0	256	0,00	1,72	nvt

In bovenstaande tabel staan gegevens van 51 soorten. Dit zijn alle soorten waarvan er in januari 2011 meer dan 50 exemplaren zijn geteld. Totaal 38 soorten behaalden binnen het deelgebied ZU een hogere dichtheid dan daarbuiten tegen 13 soorten andersom. Dit is toch op z'n minst opmerkelijk!

Voor een deel kan dat liggen aan de telintensiteit. Binnen ZU is per 100 ha gemiddeld 7,4 kilometer afgelegd, daarbuiten is dat getal met 3,4 afgelegde kilometers per 100 ha een stuk lager. Daardoor komt ook de teltijd per 100 ha met respectievelijk 72 min/100 ha voor ZU en 47 min/100 ha voor daarbuiten hoger uit en daarmee ongetwijfeld ook het aantal getelde vogels. Misschien lag het tevens aan de teller die wat meer

telervaring heeft dan de overige tellers, maar die ervaren teller heeft behalve de 1828 ha in ZU zelf ook 4668 ha in de overige gebieden geteld.

Maar zelfs wanneer de aantallen binnen ZU daardoor geflatteerd zijn, laat tabel 4.6 zien dat een grote groep soorten zich in de wintermaanden concentreren in en rond de stad Zutphen. Van een soort als de stadsduif is dat natuurlijk wel te verwachten, van een soort als waterhoen bekend. Echter, dat de dichtheid van waterhoentjes in de stad zelfs 83 keer hoger uitkomt dan die in het buitengebied was verrassend. Maar hetzelfde geldt voor vinkachtigen als de keep met een dichtheid die binnen ZU 188 keer hoger ligt dan daarbuiten; groenling met 54 keer, appelvink met

41 keer, sijs met 11 keer, putter 7 keer en vink 3 keer.

Samengevat blijkt deelgebied ZU als overwinteringsgebied van groot belang voor vinkachtigen, duiven (stadsduif, turkse tortel en houtduif), rallen (meerkoet en waterhoen), kraaien (ekster, kauw en roek), mezen (kool- en pimpelmees), roodborst en winterkoning. Maar ook soorten die niet zo snel als stadsvogels getypeerd worden, blijken van de stad te profiteren en zich in en langs de stadranden te concentreren zoals zilvermeeuw, krakeend, aalscholver en blauwe reiger.

Winters als die van 2010/2011 kunnen voor vogels een zware tijd zijn. Zonder voldoende voedsel en/of dekking kan het snel bekeken zijn. Een grote groep van soorten zoekt zijn heil in en rond de stad. Alle reden dus om zuinig te zijn te zijn met parken, plantsoenen, stadranden, braakliggende terreinen en stadswateren want alleen al in Zutphen zijn duizenden vogels in tientallen soorten in de winterperiode daarvan afhankelijk.

Nawoord

Het hele project heeft ondertussen zoveel informatie opgeleverd over de wintervogels in en rond Zutphen dat dit vraagt naar een uitgebreide publicatie en voortzetting van dit telproject. Het eerste, een publicatie, zal een stuk moeilijker worden dan het voortzetten van de tellingen, want wat is er nou leuker dan in een ondergesneeuwd landschap een beetje door bossen en uiterwaarden, over bouwterreinen en langs beekjes te lopen wandelen en te speuren naar alle vogels die zich makkelijk of moeilijk laten zien en horen.

Hoe dan ook, volgend jaar weer... en die publicatie, die komt er wel een keer....

Literatuur:

Klemann M. 2007. Buizerds in januari 2006: 352 of 450? Vogels in Zutphen en omgeving 2007: 10-15

Klemann M. 2009. Januaritellingen in de regio Zutphen 2006 t/m 2010: Kogans, Boomklever en Boomkruiper in de winter. Vogels in Zutphen en omgeving 2009: 40-18

Websites:

KNMI 2011. Maandoverzicht Januari 2011 (<http://www.knmi.nl/klimatologie/mow/>).

Vogelwerkgroep Zutphen e.o. (<http://www.vwg-zutphen.nl>).

4 Weidevogelbescherming 2010 Zutphen en omstreken

Frans Parmentier
Loverendale 33
7207 PG Zutphen
PARMENLEIJN@hetnet.nl

In tegenstelling tot voorgaande jaren beperkt dit verslag van de weidevogelbescherming zich niet tot de Tichelbeekse waarden. In de Tichelbeekse waarden, de IJsseluiterwaarden aan de Hovense kant van Zutphen, is dit het vijfde jaar dat we er aan weidevogelbescherming doen. Maar in het buitengebied van Warnsveld en aan de zuidkant van Zutphen gebeurt dat al langer. Zeker al zeven jaar. Reden genoeg dus om het verslag uit te breiden met de resultaten van de inspanningen aldaar.

Omvang

Op percelen rond Warnsveld en ten zuiden van de rondweg N314 is de bescherming gedaan door de gebroeders Jos en Fons Roording en Warner Jan de Wilde. Had het werkgebied in 2009 nog een omvang van 31 ha, vnl. bouwland, in 2010 is het toegenomen tot 50 ha

(12 ha grasland, 36 ha bouwland, 2 ha braakliggende land). Onder het nieuwe grasland viel ook de IJsbaan van Zutphen. Een heel interessant graslandje ingeklemd tussen de bebouwing van Zutphen en de Berkel met verrassend veel legsels.

In de Tichelbeekse waarde en het binnendijksgebied bij de Hoveniersweg heeft in 2010 geen uitbreiding plaatsgevonden, maar wel een kleine grenscorrectie. Daarmee is het werkgebied uitgebreid van 77 ha tot 78 ha. Het veldwerk hier is wederom gedaan door Warner Jan de Wilde (zuidelijk deel) en ondergetekende (middengebied en de percelen ten noorden van de spoorbrug en binnendijks de Hoveniersweg).

In tabel 4.1 staat de omvang van weidevogelbescherming en het aantal vrijwilligers en boerenbedrijven sedert 2007 dat daar bij betrokken is. De gegevens van het jaar 2007 zijn minder nauwkeurig bijgehouden en gebaseerd op een schatting.

Tabel 4.1 De omvang, aantal vrijwilligers en bedrijven weidevogelbescherming Zutphen en Warnsveld.

	2007	2008	2009	2010
Oppervlakte grasland	67	67	78	87
Oppervlakte bouwland en overige land	ca 70	72	30	43
Oppervlakte totaal	ca 137	139	108	130
Bedrijven	ca 19	20	22	28
Vrijwilligers	5	5	4	4

Mannetjes kievit kijkt alert rond (foto; W.G.M. Doorn).

Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg

Beheerafspraken Tichelbeekse waarden

Net als in de voorgaande jaren heeft de Gemeente Zutphen de vwg Zutphen e.o. geld ter beschikking gesteld voor weidevogelbeheer in de Tichelbeekse Waarden. Daarmee zijn beheercontracten afgesloten met gebruikers van de percelen. Die contracten kenden, naast de vaste afspraak dat bij maaien de nesten ontzien zouden worden, twee varianten, namelijk;

(1) op weidevogelrijke percelen het laten staan van een 'graseiland',

(2) het hele perceel pas na 15 juni maaien. Vijf boeren hebben een contract met een 'graseiland' afgesloten, een zesde koos er voor om drie (weidevogelrijke) percelen pas na 15 juni te maaien.

Tabel 4.2 Het aantal gevonden/gelocaliseerde en uitgekomen legsels in de Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg 2006-2010.

Soort	Gevonden/gelocaliseerde legsels					Uitgekomen legsels				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Oppervlakte	30	67	67	77	78	30	67	67	77	78
Scholekster	2	1	0	2	3	0	0	0	0	1
Kievit	18	36	15	8	1	9	8	8	3	1
Grutto	15	8	7	2	0	5	4	3	0	0
Tureluur	9	17	13	10	7	4	9	9	4	3
Wulp	1	3	1	2	3	1	2	0	0	1
Wilde eend	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0
Slobeend	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuifeend	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zomertaling	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meerkoet	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0
Kwartelkoning	0	0	1	1	0	0	0	?	?	0
Patrijs	0	0	0	2	2	0	0	0	2	2
Fazant	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
Gele kwikstaart	0	9	9	5	6	0	5	?	?	5
Graspieper	0	5	4	3	4	0	3	1	?	2
Roodborsttapuit	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0
Rietgors	0	4	6	2	3	0	2	?	?	2
Totaal	48	83	59	41	31	19	33	23	10	19
Uitkomstpercentage						40%	45%	56%	34%	76%

Patrijzen (foto; Remke van Rijswijk)

Gevonden legsels Tichelbeekse Waarden en Hoveniersweg

Het aantal legsels is in 2010 wederom behoorlijk afgenomen. In tabel 4.2 staat een overzicht van de in 2006-2010 gevonden of gelokaliseerde legsels in de Tichelbeekse waarde en Hoveniersweg.

Gedurende de hele broedperiode waren enkele paren scholekster aanwezig. Net als in 2009 zijn ze niet tot broeden gekomen in de Tichelbeekse waarden, wel bij de Hoveniersweg, op het bouwland. De scholekster lijkt daarmee bij ons weidevogel af te zijn en verder als akkervogel door te gaan.

Het aantal buitendijkse legsels van de kievit is in 2010 tot nul gereduceerd. Het enige gevonden nest lag bij de Hoveniersweg. Ze verkiezen blijkbaar net als de scholekster de akkers binnendijks. Zo zaten op een nabijgelegen perceel met wintergerst buiten ons werkgebied zeven paar. Mogelijk dat de aanwezigheid van flinke groepen ganzen op de percelen waar voorheen de meeste kieviten broedde, voor te veel onrust heeft gezorgd.

De grutto heeft zijn gestage afname voortgezet en is in 2010 niet meer als broedvogel aangetroffen, ondanks de aanwezigheid van enkele paren in het begin van de broedtijd. Wellicht speelt voor de grutto het achterwegen laten van organische bemesting op de percelen in de uiterwaarden en de daarmee samenhangende vershraling van het bodemleven een negatieve rol. Het botanische beheer zou hier weleens in het nadeel van deze koning van de graslanden kunnen werken. Geconstateerd is dat twee paar grutto's samen met enkele paren kieviten zijn uitgeweken naar een binnendijks perceel met win-

tergerst.

De tureluur deed het wel redelijk goed met 7 gevonden legsels. Maar ook bij deze soort zien we een gestage achteruitgang. Twee legsels zijn bij het maaien gespaard gebleven en uiteindelijk met succes uitgekomen. Drie andere zijn door predatie verloren gegaan.

Van de wulp zijn in de Tichelbeekse Waarden zowaar vier legsels gevonden, waarvan drie in het Zutphense deel. Twee daarvan zijn helaas al in de legfase door predatie verloren gegaan. Een bruine kiekendief was een van de schuldige. Het derde legsel heeft wel jongen opgeleverd. Het gezin heeft lang door 'onze' graslanden gezworven. Net buiten onze percelen in het Brummense deel heeft ook een paar gebroed, evenwel zonder succes.

In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn van de gele kwikstaart, graspieper en rietgors daadwerkelijk enkele nesten gevonden. De nesten van deze zangvogels lagen vooral op de percelen die na half juni zijn gemaaid. Voor zover bekend zijn ze met succes uitgekomen.

Ook een mooi succes is dat er twee paar patrijs en fazant in ruige randen hebben gebroed en met jongen rond liepen.

Legsels van eenden ontbraken dit jaar. Er zullen echter zeker wilde eenden en krakeenden gebroed hebben.

Alarmerende wulp waarschuwt zijn jongen (foto; Tonny Valk).

Resultaten Tichelbeekse Waarden

Is het aantal gevonden legsels in 2010 laag, het percentage legsels dat met succes is uitgebroed is daarentegen in jaren niet zo hoog geweest: 76 procent (tabel 4.2). Dat is goed en vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde van eveneens 76 procent. De enige verliesoorzaak is wederom predatie (= roof van de eieren door roofdier of vogel). In tabel 4.3 staan de lotgevallen van de legsels.

Door het late maaien op de meeste percelen is er slechts om twee nesten heengemaaid. Deze tureluurnesten zijn beide uitgekomen.

Verstoring

Net als voorgaande jaren zijn in 2010 op diverse strategische plaatsen aan hekken en afrastering bordjes gehangen met het opschrift dat de percelen vanwege de weidevogels niet vrij toegankelijk waren. Onze indruk is dat de meeste bezoekers zich er aan hielden en begrip toonden. Toch zijn er mensen met honden of zelfs met cross-motoren die zich er niets van aantrekken. Hierover is overleg gepleegd met de wijkagent. Dat heeft tot meer toezicht en bekeuringen geleid.

Tabel 4.3 Lotgevallen gevonden of gelokaliseerde legsels in de Tichelbeekse Waarden 2010.

Soort	Gevonden	Uit	Niet uit	Onbekend	Verliesoorzaak predatie
Scholekster	3	1	1	1	1
Kievit	1	1	0	0	0
Tureluur	7	3	3	1	3
Wulp	3	1	2	0	2
Fazant	2	2	0	0	0
Patrijs	2	2	0	0	0
Gele kwikstaart	6	5	0	1	0
Graspieper	4	2	0	2	0
Rietgors	3	2	0	1	0
Totaal	31	19	6	6	6
Percentage	-	76%	24%	-	24%

Conclusies

- Het aantal broedende grutto's en kieviten in de Tichelbeekse Waarden is wederom afgenomen en zelfs tot nul gedaald. Mogelijke oorzaken zijn verstoring door ganzen en het gebrek aan voedsel voor de oudervogels (bodemfauna), waardoor naar elders is uitgeweken;

- Tureluur, wulp, gele kwikstaart, graspieper en rietgors blijven redelijk stabiel;

Een succes vormen de twee koppels patrijzen en fazanten met pullen;

- De broedresultaten van de steltlopers zijn door hoge predatiedruk matig, die van de zangvogels goed;

- De beheersafspraken leiden er toe dat er veel variatie is in graslandgebruik, waardoor er tot in juli lang gras of gras-eilanden aanwezig zijn. Daar profiteren in het bijzonder wulp, tureluur, patrijs en de zangvogels van;

- De Tichelbeekse Waarden blijft een bijzonder weidevogelgebied. Niet door de hoge aantallen vogels, maar door de diversiteit aan soorten waaronder rode lijst soorten als wulp, patrijs en gele kwikstaart

Buitengebied Warnsveld en Zutphen-Zuid

De weidevogelbescherming in de buitengebieden van Warnsveld en Zutphen ten zuiden van de N314 vindt voornamelijk plaats op bouwland. Daarop liggen de meeste nesten. Ondanks hun naam mijden kievit en scholekster de meeste graslanden. Langs de Berkel treffen we ze wel hier en daar aan op grasland. Die percelen worden dan ook in toenemende mate meegenomen. Nieuw was dit jaar de bescherming van de legsels op de IJsbaan van Zutphen. Nadat vorig jaar geconstateerd was dat er behoorlijk wat kieviten broedden en dat hun nesten mogelijk bedreigt werden door weidend jongvee, is in 2010 er de bescherming opgepakt. Met verrassend resultaat tot gevolg.

De resultaten van de gevonden legsels

De scholekster neemt weer in aantal toe, de resultaten waren steeds bedrevend. Gelukkig is in 2010 voor het eerst een legsel uitgekomen. Misschien is dat het begin van een herstel.

De kievit blijft afnemen in aantal gevonden legsels, ondanks de acht (!) legsels die op de IJsbaan zijn gevonden. Verrassend was ook de tureluur die op de IJsbaan broedde. Het goed verstopte nest kon vlak voor het maaien worden gevonden en is zodoende gespaard gebleven. De eieren zijn goed uitgekomen in het graseiland dat bij het maaien is blijven staan.

Het broedsucces van alle gevonden nesten samen was veel beter dan de laatste jaren het geval was: 51 procent uit (tabel 4.4). Dat is nog steeds niet genoeg om de populaties in stand te

houden. Predatie was de belangrijkste verliesoorzaak, daarnaast zijn ook enkele legsels verlaten. Geen enkel nest is door agrarische werkzaamheden gesneuveld. Dit dankzij de inspanning van de gebroeders Roording.

Een positieve uitzondering vormden de resultaten op de IJsbaan. Hier kwamen zeven van de acht kievitlegsels uit. Probleem daar zijn echter de katten uit de omringende wijk. Die willen graag het gebied afstruinen en zullen menig kievitpakken. Om dit probleem aan te pakken zal in 2011 met gaas de toegang tot de ijsbaan ook voor katten worden afgesloten.

In tabel 4.4 staan de cijfers over de omvang en resultaten van de bescherming in het buitengebied van Warnsveld en Zutphen-Zuid sinds 2007.

Tabel 4.4 Het afgezochte oppervlakte (ha) en het aantal gevonden en uitgekomen legsels in het buitengebied Warnsveld en Zutphen-Zuid.

Oppervlakte (ha)	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Grasland	0	0	4	12				
Bouwland	ca. 70	72	27	40				
Totaal	ca. 70	72	31	52				
Soort	Gevonden/gelocaliseerde legsels				Uitgekomen legsels			
Scholekster	3	5	5	8	0	0	0	1
Kievit	70	67	60	43	44	9	23	30
Tureluur	0	0	0	1	0	0	0	1
Totaal	73	72	65	68	44	9	23	32
Uitkomstpercentage					60%	14%	35%	51%

Tot slot

Mijn dank gaat uit naar Warner Jan de Wilde voor zijn inspanningen om rust voor de vogels in de Tichelbeekse waarden te krijgen en het aanleveren van zijn bevindingen en naar Jos en Fons Roording voor het beschikbaar stellen van hun gegevens. Daarnaast ben ik de gemeente Zutphen zeer erkentelijk voor het geld om beheerafspraken met de gebruikers van haar gronden te kunnen maken.

*Scholekster op nest
(foto; www.weidevogelbescherming.nl).*

5 De Roek in Zutphen en omgeving in 2010

Jeroen Kuipers
Paul Rodenkolaan 98
7207 CJ Zutphen
jkuipers01@gmail.com

Bij de aanvang van de roekentellingen aan het begin van seizoen 2010 waren er weer volop vragen; Hoe is het de roeken vergaan aan de Thorbeckesingel, waar in 2009 al drie nestbomen waren verwijderd i.v.m. nieuwbouw? Bleven de roeken wederom weg bij het gerechtsgebouw en werd het aantal op de Boompjeswal weer groter? Zou er worden geklaagd over overlast nu de roeken zich van de rechtbank naar elders hebben verplaatst en zouden er nog nieuwe kolonies bijkomen?

Allemaal vragen waar inmiddels een antwoord op gevonden is en waar in dit artikel verslag van wordt gedaan. Naast de aantallen in 2010 zal er een vergelijk worden gemaakt met 2009 en een vergelijk met 2006 om te kijken wat de ontwikkeling over de laatste 5 jaar is.

Het jaar 2010

Ook dit jaar zijn alle kolonies in en rondom Zutphen weer bezocht en geteld. Het ging hierbij om 36 kolonies waarvan er 21 daadwerkelijk bezet waren. Veel van de kolonieplaatsen die nog bezocht worden zijn al enkele of vele jaren onbezet maar zolang de plek nog geschikt lijkt, is het goed om te blijven controleren op eventuele herbezetting van de oude kolonie.

In 2010 is er 1 nieuwe kolonie gevonden in een klein bosje bij de kruising Dortherdijk / Lindeboomweg, net buiten Eefde.

In totaal werden er in deze 21 kolonies 945 bezette nesten geteld. Dit is 31 nesten meer dan in 2009.

De kolonies buiten Zutphen

Buiten Zutphen vinden we 14 kolonies waarvan er 8 bezet waren in 2010. Sommige van de kolonies buiten de stad zijn dit jaar voor het eerst onbezet andere al gedurende meerdere jaren.

In de bezette kolonies werden 577 nesten geteld waarop werd gebroed. Tabel 5.1 geeft een overzicht van de

kolonies buiten Zutphen van 2006 t/m 2010. Kolonies die al sinds 2005 niet meer bezet waren zijn uit dit overzicht weggelaten.

Tabel 5.1 Kolonies buiten Zutphen met een vergelijk tussen 2009-2010 en 2006-2010.

Kolonie	2006	2007	2008	2009	2010	2009 /2010	2006 /2010
Dortherdijk/Lindeboomweg, Eefde	-	-	-	-	6	+6	+6
De Beele, Voorst	200	196	106	167	197	+30	-3
Rijksstraatweg, Voorst	72	49	52	81	101	+21	+29
IJsselstraat/Gelders Hoofd, Voorst	0	16	0	3	0	-3	0
Hoevesteeg/Sterrebos, Tonden	15	6	0	0	0	0	-15
Princenhof, Eefde	-	-	-	8	8	0	+8
Boedelhofweg Eefde	0	21	0	13	0	-13	0
Kanaalpad, sluis, Eefde	76	68	75	78	79	+1	+3
't Zand, Brummen	6	9	6	25	63	+38	+57
Broekweg, Wichmond	6	7	5	4	0	-4	-6
Vordenseweg/Toverstraat, Baak	3	1	0	0	0	0	-3
Begraafplaats, Baak	10	0	0	0	0	0	-10
Huize Baak, Hertenbosch, Baak	119	36	41	35	18	-17	-101
Waterzuivering Cortenoever	94	109	103	114	105	-9	+11
Totaal	601	518	388	527	577	+50	-24

Bijzonderheden

In de tabel zien we dat een deel van de kolonies zich goed hersteld na het dieptepunt in 2008 en geleidelijk aan weer op /of boven het niveau van 2006 begint te komen. Zo stijgt de Beele dit jaar met 30 nesten ten opzichte van 2009 en blijft nog maar 3 nesten achter op 2006 terwijl de Rijksstraatweg in Voorst dit jaar met 21 nesten toenam en ten opzichte van 2006 met 29 nesten is gegroeid.

Grootste steiger is de kolonie bij het Zandgat Brummen welke nog net binnen de grenzen van ons werkgebied ligt. Deze kolonie is afgelopen jaar met 38 nesten toegenomen en over de langere termijn zelfs met 57 nesten gegroeid. Van deze kolonie bevinden zich nog maar enkele nesten naast de zandplas. De grote groei zit in de bomen langs de N 348 richting de rotonde bij de Nieuwe IJsselbrug, waar in 2010 maar liefst 57 nieuwe nesten werden bewoond.

Grootste daler blijft de kolonie bij Huize Baak, dit jaar weer een daling van 17 nesten ten opzichte van 2009 en over de langere termijn zelfs een daling van 101 nesten. De nieuw gevormde (sub)kolonies in de omgeving van Baak zijn inmiddels ook al weer sinds enige jaren verlaten.

Enkele kilometers verderop in Tol-dijk waren er in 2010 overigens ook de nodige perikelen omtrent roeken, aangezien men voornemens is een bomengroep, met 11 roekennesten, in het centrum te kappen om plaats te maken voor nieuwbouw. Diverse bezorgde omwonenden hebben contact gezocht en bezwaar gemaakt. Ook is erop gewezen dat voor de kap, en dus het vernietigen

van de kolonie, een ontheffing nodig is aangezien de Roek nog steeds een beschermde soort is. De bomen staan er nog en de Roeken hebben er nog hun nesten, maar voor hoe lang.... ???

De kolonies in Zutphen en Warnsveld

Binnen de bebouwde kom van Zutphen en Warnsveld bevinden zich 15 kolonies. Van deze kolonies zitten er inmiddels 5 zo dicht bij elkaar dat hier sprake is van één grote kolonie. Hierdoor hebben we eigenlijk 11 echte kolonies met 4 subkolonies. Bij het tellen en doorgeven van de koloniegegevens worden deze echter nog als aparte kolonies gemeld.

Bij het maken van een overzicht zijn ook hier zijn de kolonies die al sinds 2005 niet meer bezet waren weggelaten. Tabel 5.2 geeft een overzicht van de kolonies in Zutphen en Warnsveld.

Tabel 5.2 Kolonies in Zutphen en Warnsveld met een vergelijk tussen 2009-2010 en 2006-2010.

Kolonie	2006	2007	2008	2009	2010	2009 / 2010	2006 / 2010
<i>De Hoven, Zutphen</i>	30	44	28	27	4	-23	-26
<i>Eefdesse Brug, Zutphen</i>	32	0	27	29	27	-3	-5
<i>Stationsplein Zutphen</i>	0	1	0	0	0	0	0
<i>Van Drinenstraat, Zutphen</i>	7	19	22	27	28	+1	+21
<i>Boompjeswal, Martinetsingel</i>	219	239	152	140	142	+2	-77
<i>Tadamasingel</i>	0	9	8	10	14	+4	+14
<i>Hagepoortplein</i>	15	21	17	27	32	+5	+17
<i>Raadhuissteeg</i>	6	4	0	0	4	+4	-2
<i>Paardenwal</i>	7	4	2	0	2	+2	-5
<i>Thorbeckesingel</i>	27	24	17	16	7	-9	-20
<i>Warnsveldseweg/Den Elterweg</i>	29	42	37	47	50	+3	+21
<i>Aert van Nesstraat</i>	-	6	14	20	25	+5	+25
<i>Martinuskerk/De Pauw, Warnsveld</i>	-	-	3	6	0	-6	0
<i>Schouwlaak</i>	-	6	18	37	31	-6	+31
<i>Zuiderpark</i>	8	10	4	0	2	+2	-6
Totaal	380	429	349	386	368	-18	-12

Bijzonderheden

Zowel het afgelopen jaar als op de langere termijn zien we een lichte daling in het aantal Roeken in Zutphen. Opvallendste daler in 2010 was de kolonie in de Hoven net buiten de bebouwde kom richting Voorst. De enige 4 nesten die hier nog aanwezig waren bevinden zich in de voortuin bij een woonhuis, alle andere nesten die gewoonlijk in de bomen langs de weg zaten, zijn spoorloos verdwenen. Geen activiteit en ook geen enkel takje of veertje meer te bekenen. Een stukje verderop in een grote tuin wel wat nestbouw maar bij diverse

controles geen enkele activiteit waargenomen, verjaagd??

Andere opvallende dalers zijn de Martinuskerk/de Pauw, Warnsveld en de Thorbeckesingel. Bij deze laatste is de oorzaak wel duidelijk, 3 bomen gekapt en volop bouwactiviteit vlak naast de kolonie zorgen ervoor dat de vogels zich hier niet echt prettig meer voelen en hun heil ergens anders zijn gaan zoeken.

In een aantal kolonies is er sprake van een zeer lichte stijging en mogelijk zijn dit vogels die vanuit de andere kolonies afkomstig zijn. Dit is niet met zeker-

heid te zeggen maar de stijging is in elk geval niet genoeg om de verliezen te compenseren.

De kolonie rondom het gerechtsgebouw is nog steeds verlaten en je ziet dat de kolonies in de nabije omgeving (Boompjeswal, Tadamasingel, Paardeval, Raadhuissteeg en Hagepoortplein) allemaal een kleine stijging laten zien. Veel vogels hebben zich verplaatst vanaf de Martinetsingel via de Boompjeswal naar het winkelgebied nabij de Beukerstraat met 6 bezette nesten in de plataan boven de pinautomaat van de SNS bank en 6 bezette nesten rondom het eind van de Laarstraat. De 2 nesten net aan de rand van het terras van het hier gelegen restaurant waren aanleiding voor klachten omtrent overlast en zodoende kon ondergetekende op 1 dag bij radio Gelderland en tv Gelderland uitleg geven over de verplaatsing bij de rechtbank, het opschuiven van de “problemen” en de eventuele oplossingen. In het geval van dit terras zou ik zeggen; parasol boven de tafels, kop koffie erbij en lekker genieten van deze sociale vogels!

Tja, voor en tegenstanders van Roeken zullen elkaar de komende jaren waarschijnlijk nog wel vaker gaan tegenkomen.

De toekomst

Hoe het verder gaat is natuurlijk nog niet te zeggen maar duidelijk is wel dat de Roek de gemoederen voorlopig nog wel bezig zal houden. Het volgende probleem met Roeken heeft zich tijdens het schrijven van dit stukje al weer aangedaan. Men is van plan om naast de Sluis bij Eefde een tweede sluis aan te leggen en dan natuurlijk precies op de plaats waar nu de kolonie met Roeken zit (79 bezette nesten in 2010). De vogelwerkgroep is uitgenodigd voor een gesprek om hierover van gedachten te wisselen en mee te denken over de verplaatsing van deze kolonie. Nu weten we inmiddels dat verplaatsing van Roeken een vrij kansloze onderneming is en mogelijk betekenen deze plannen een nieuwe klap voor de roekenstand in ons werkgebied.

Wordt vervolgd!

Tot slot

Bij deze wil ik Michiel van der Weide danken voor het tellen van de kolonie Cortenoever en Steven de Bie voor het tellen van de kolonie's De Beele en Rijksstraatweg, Voorst. Zonder hun inzet zou dit artikel niet compleet zijn geweest!

Roek komt graag af op brood dat door bewoners van de flats aan de Aert van Nesstraat wordt neergegooid (Foto; Jeroen Kuipers).

6 Broedvogels van Staatsbos- beheerterreinen langs de IJssel in 2009

Olav Klaassen (SOVON)
Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
olaf.klaassen@sovon.nl

Staatsbosbeheer beheert aan beide zijde van de IJssel verschillende natuurgebieden. Om dit beheer te kunnen evalueren zijn in 2009 door SOVON Vogelonderzoek Nederland de broedvogels geïncventariseerd. De resultaten zijn neergelegd in een tweetal rapporten: Broedvogels van de objecten van Staatsbosbeheer langs de IJssel (west) in 2009 (Klaassen 2010a) en Broedvogels van de objecten van Staatsbosbeheer langs de IJssel (oost) in 2009 (Klaassen 2010b). Voor dit jaarboek is een samenvatting gemaakt van de gebieden die in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zutphen eo. liggen.

Methode en Onderzoeksgebied

De kartering is in grote lijnen uitgevoerd volgens de uitgebreide territoriumkartering (van Dijk 2004). Afwijkingen op deze methode zijn te vinden in

het ontbreken van een vaste looproute en/of loopsnelheid. De route werd elke velddag aangepast aan de lokale omstandigheden (bijvoorbeeld windsterkte) en vooral ook aan de verspreiding en activiteit van zomergasten (later in het seizoen arriverende vogelsoorten). Daarnaast werd ook de gehele dag gekarteerd, in tegenstelling tot de aanbevelingen voor broedvogelkarteringen die uitgaan van bezoeken in de ochtenduren. De fiets werd regelmatig gebruikt om efficiënter in langgerekte gebieden te kunnen werken (De Overmars). Later op de dag werden frequenter insteken gemaakt, vooral om de trefkans te vergroten.

Het onderzoek richtte zich op alle Staatsbosbeheer gebieden langs de IJssel tussen Zwolle en Doesburg. Rond Zutphen gaat het aan de westkant om de Rammelwaard, de Overmars en Cortenoever. Aan de oostzijde zijn geïncventariseerd de Ravenswaarden, Bronsbergen, Bakerwaard en de Bronckhorsterwaarden. Alleen de gronden van Staatsbosbeheer zijn geïncventariseerd.

Rammelwaard (106 ha)

De Rammelwaard bestaat uit een grote voormalige zandwinplas die wordt omringd door ruige laaggelegen graslanden. De graslanden worden doorsneden door brede, dichte meidoornheggen met naast meidoorn ook sleedoorn, wegedoorn, heggenrank en hondsroos. De plas wordt voor een deel begrensd door een moerassige vegetatie van rietgras en liesgras.

De Overmars (116 ha)

De Overmars is een oude meander van de IJssel. Het herbergt mooie oppervlaktes rietland, en aangrenzend is grasland en kleibos aanwezig. Het is het grootste moeras in de omgeving (tussen Dieren en Olst) en wordt gevoed door een beek vanuit de IJsselvallei.

Ravenswaarden (64 ha)

Het terrein is reliëfrijk met stroomruggen en geulen. De hogere stroomruggen bestaan uit kalkrijk fijn rivierzand. Wat lager liggen de drogere ooivaaggronden. In de geulen komen natte rivierkleibodems voor. De vegetatie van de rivierkleibodems omvat graslanden, doorsneden door meidoornheggen en knotwilgenrijen. In de meidoornheggen worden naast meidoorn ook wegedoorn, kardinaalsmuts en rode kornoelje aangetroffen. Lokaal bevinden zich vochtige wilgenstruwelen.

Bronsbergen (11 ha)

Bronsbergen is een klein stukje uiterwaard onder de rook van Zutphen. Het omvat wat graslanden en een plas, grotendeels omzoomd met wilg.

Bakerwaard- en Vreekolk (35 ha)

De Bakerwaard ligt ten noorden van Bronckhorst. Bij de Bakerwaard ligt een oude IJsselmeander, de Bakerwaardsche Laak, omgeven door populierenbos.

Zoethorster- en Bronckhorsterwaarden (60 ha)

Dit terrein omvat enkele verspreid liggende gebieden langs de IJssel. Het zijn ruige laaggelegen graslanden die worden doorsneden door brede, dichte meidoornheggen.

De IJssel in de buurt van de Ravenswaarden (foto; Jeroen Kuipers)

Resultaten

De aantallen broedparen per gebied staan in tabel 6.1 (gebieden westzijde) en tabel 6.2 (gebieden oostzijde). De broedvogelaantallen van Cortenoever zijn uitgebreid beschreven in het jaarboek 2009 (Van der Weide 2010) en zijn niet opgenomen.

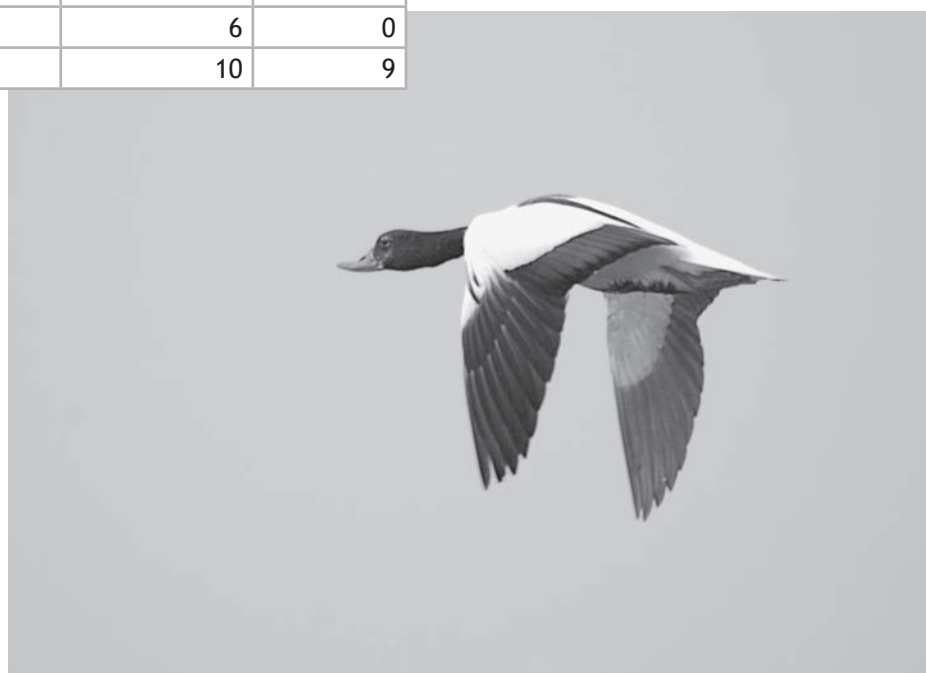
Tabel 6.1 Broedvogels van Rammelwaard en de Overmars in 2009. Rode Lijstsoorten staan gemarkeerd met een sterretje.

Soort	Ramelwaard	Overmars
Fuut	2	2
Ooievaar	0	1
Knobbelzwaan	1	2
Kolgans	1	2
Grauwe Gans	10	41
Brandgans	2	2
Nijlgans	4	3
Bergeend	5	0
Smient	1	0
Krakeend	4	4
Slobeend*	1	0
Kuifeend	1	3
Buizerd	1	1
Torenvalk	1	0
Boomvalk*	1	0
Kwartel	1	0
Fazant	3	1
Waterral	0	5
Meerkoet	4	3
Scholekster	5	0
Kleine Plevier	1	0
Kievit	5	0
Grutto*	5	0
Wulp	8	0
Tureluur*	6	0
Holenduif	1	2

Torenvalk (foto; Jeroen Kuipers).

Koekoek*	1	3
Grote Bonte Specht	0	2
Graspieper*	3	0
Gele Kwikstaart*	7	0
Heggenmus	10	7
Gekraagde Roodstaart	0	1
Zanglijster	3	2
Grote Lijster	0	1
Rietzanger	0	2
Bosrietzanger	16	10
Kleine Karekiet	1	16
Braamsluiper	4	1
Grasmus	13	16
Tuinfluitier	10	13
Zwartkop	7	8
Staartmees	1	1
Matkop*	1	0
Boomklever	0	2
Boomkruiper	1	0
Gaai	1	1
Ekster	5	1
Zwarte Kraai	5	4
Ringmus*	15	0
Putter	2	0
Kneu*	6	0
Rietgors	10	9

Bergeend (foto; Jeroen Kuipers).

Tabel 6.2 Broedvogels van Ravenswaard, Bronsbergen, Bakerwaard en Vreekolk en Bronckhorsterwaard in 2009. Rode Lijstsoorten staan gemarkeerd met een sterretje.

soort	Ravenswaard	Bronsbergen	Bakerwaard en Vreekolk	Bronckhorsterwaarden
<i>Dodaars</i>	0	0	0	1
<i>Kolgans</i>	2	0	0	0
<i>Grauwe Gans</i>	0	1	1	14
<i>Canadese Gans</i>	0	0	0	1
<i>Nijlgans</i>	1	0	2	1
<i>Bergeend</i>	1	1	0	1
<i>Krakeend</i>	1	1	0	1
<i>Kuifeend</i>	0	0	0	4
<i>Buizerd</i>	0	1	2	0
<i>Boomvalk*</i>	1	0	0	0
<i>Fazant</i>	0	0	0	1
<i>Meerkoet</i>	4	2	0	2
<i>Scholekster</i>	1	0	0	2
<i>Kievit</i>	0	0	0	2
<i>Grutto*</i>	1	0	0	0
<i>Wulp</i>	4	0	0	3
<i>Tureluur*</i>	1	0	0	2
<i>Holenduif</i>	0	0	0	1
<i>Koekoek*</i>	1	0	1	0
<i>Grote Bonte Specht</i>	0	0	1	0
<i>Graspieper*</i>	1	0	0	3
<i>Gele Kwikstaart*</i>	5	2	0	8
<i>Heggenmus</i>	3	0	1	1
<i>Gekraagde Roodstaart</i>	0	0	1	0
<i>Zanglijster</i>	1	0	1	2
<i>Bosrietzanger</i>	9	2	14	1
<i>Kleine Karekiet</i>	1	0	13	1
<i>Spotvogel*</i>	0	1	1	0
<i>Braamsluiper</i>	2	0	0	1
<i>Grasmus</i>	15	0	2	1
<i>Tuinfluit</i>	3	1	8	0
<i>Zwartkop</i>	2	0	9	2
<i>Grauwe Vliegenvanger*</i>	0	0	1	0
<i>Matkop*</i>	0	0	1	0
<i>Gaai</i>	0	0	1	0
<i>Zwarte Kraai</i>	3	0	2	2
<i>Ringmus*</i>	0	0	0	2

<i>Groenling</i>	2	0	0	1
<i>Putter</i>	2	0	1	0
<i>Kneu*</i>	5	0	0	0
<i>Rietgors</i>	5	1	0	4

Toelichting enkele soorten

Bruine kiekendief en buidelmees Overmars

In de Overmars broedde een paartje bruine kiekendieven. Deze broedlocatie is al uit een langer verleden bekend (VWG Arnhem 1993) en lijkt in recente jaren onregelmatig bezet te zijn. In 2008 was er ook een broedgeval (VWG Zutphen). In 2009 zat het nest net buiten de SBB gebiedsgrenzen. Tijdens de eerste rondes in april was er balts en een duidelijke binding met de broedlocatie uit 2008. Deze ligt binnen SBB gebied, in het rietland pal ten oosten van station Empe. Vervolgwaarnemingen werden echter zo'n 1,5 kilometer oostelijker richting de IJssel gedaan. Op 2 en 23 juni werden prooivluchten gezien naar deze locatie, een rietland langs de Hoendernesterbeek. De Overmars zelf vormt prima foerageergebied voor de bruine kiekendief. Het mannetje werd hier dan ook regelmatig jagend waargenomen. Het mannetje is vrij goed individueel herkenbaar vanwege zijn donkere romp. Dit broedpaar verdient het zuinig op te zijn. In de wijde regio is het een uitermate schaarse soort.

In de Overmars was op 3 april een roepende buidelmees aanwezig, in jong wilgenbos langs de oude IJssel, even buiten SBB terrein. Deze waarneming vertoont gelijkenis met de eenmalige

waarneming op 12 mei 1994 in de Dorperwaarden (Vogel 1995). Dat was toen het enige territorium, in 2002 werd de soort niet vastgesteld. De waarneming is bijzonder omdat vooral de laatste jaren de soort rap uit Nederland lijkt te verdwijnen. Tegelijk moet vermeld worden dat op deze locatie in eerdere jaren ook al eens een buidelmees is waargenomen (Jan van Diermen). Het habitat ter plekke oogt ideaal.

Boomvalk Rammelwaard

Boomvalken gaan sinds een jaar of tien landelijk achteruit (o.a. Bijlsma 2009). Tegelijk is een verschuiving gaande van de traditioneel goed bezette bosgebieden naar het open cultuurlandschap. Desondanks is de soort in de uiterwaarden van de IJssel nog steeds schaars. Het gebied heeft genoeg potentie. Het ontbreekt niet aan goede nestbomen met bruikbare nesten van zwarte kraai. Geschikte zangvogelprooien zijn niet heel veel schaarser geworden (gele kwikstaart, grasmus, rietgors). Het aanbod zwaluwen, mussen en kneuen is wel veel schraler geworden. Mogelijk is dit een bottleneck.

In de Rammelwaard zat het enige paartje, in eerste instantie in dezelfde nestboom als in 2002. Op 19 mei riep hier een exemplaar vanuit deze machtige, solitaire populier. Op 2 juni bleek het paartje echter een kleine wilg langs

de rivier te hebben uitgekozen als nest-boom (prooi-overgave en vrouwtje op nest). Deze boom was 670 meter verwijderd van de vorige locatie. Weer een bezoek later (23 juni) bleek dit nest een flinke storm niet te hebben overleefd. Het nest hing scheef in de boom.

Conclusies en aanbevelingen

- De IJsseluiterwaarden herbergen een breed scala aan soorten. Deze soortenrijkdom lijkt de afgelopen 15 jaar niet veel veranderd. Wel zijn sommige soorten sterk afgenomen en andere toegenomen. De grazige uiterwaarden hebben in de loop der jaren op veel plekken plaats gemaakt voor meer botanisch beheerde hooilanden. Weidevogels zijn hierdoor verdwenen of sterk afgenomen. In voormalig bolwerk Cortenoever is anno 2009 nog maar een fractie aanwezig van wat in 1994 werd aangetroffen. Lijnrecht hier tegenover blijkt in de Wilperwaarden nog een mooie concentratie weidevogels aanwezig, die eerder toe- dan afgenomen is. Dit bolwerkje illustreert de onveranderde potentie van de uiterwaarden als weidevogelbroedgebied.

- Als opgroeihabitat voor grauwe ganzen zijn de uiterwaarden er door bovengenoemde veranderingen niet geschikt op geworden. Desondanks nemen de aantallen nog steeds toe. Dit komt omdat de onderzocht terreinen ideaal zijn als broedgebied, en geschikte foerageergraslanden gemakkelijk via de snelstromende IJssel bereikt kunnen worden. Er is een groot aantal niet-broeders aanwezig (75%) die de geslachtsrijpe populatie de komende jaren zullen aanvullen.

- Bosvogels en ruigteminnende soorten zijn toegenomen.

- Door de afgenomen betekenis van graslanden voor broedvogels, zijn de (meidoorn-) hagen ornithologisch verhoudingsgewijs belangrijker geworden.

- Van de vijf in het (concept-) aanwijzingsbesluit genoemde broedvogelsoorten is slechts één soort aangetroffen (ijsvogel). Het ontbreken van de andere vier Natura 2000-soorten is met name opmerkelijk bij kwartelkoning en porseleinhoen (overige soorten: aalscholver, zwarte stern). Voor kwartelkoning geldt dat 2009 een matig jaar was, maar ook in het landelijk goede jaar 2002 herbergden de SBB-terreinen slechts een handjevol roepplaatsen. Het ontbreken van porseleinhoen is deels te verklaren door het ontbreken van regelmatige of langdurige inundaties, maar ook hier geldt dat het in 2002 niet beter was, terwijl de condities veel gunstiger waren.

- De aantallen territoria van de ijsvogel maken 20% uit van de geformuleerde instandhoudingdoelstellingen binnen Natura 2000. Dit aandeel is normaal gesproken zelfs nog hoger omdat 2009 een mager jaar was voor de ijsvogel. De visrijke kleiputten en oude rivierarmen vormen een belangrijk leefgebied voor deze soort. Het is opmerkelijk dat alle nesten in wortelkluiten van omgevallen bomen zaten. Aangeraden wordt om omgevallen bomen te laten liggen en wellicht op strategische plekken langs het water een boom om te trekken.

Literatuur

van Dijk A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON, Beek-Ubbergen.

Klaassen O. 2010a. Broedvogels van de objecten van Staatsbosbeheer langs de IJssel (west) in 2009. SOVON-inventarisatierapport 2010/06. SOVON, Nijmegen.

Klaassen O. 2010b. Broedvogels van de objecten van Staatsbosbeheer langs de IJssel (oost) in 2009. SOVON-inventarisatierapport 2010/06. SOVON, Nijmegen.

Vogel R. 1995. Broedvogels van SBB-terreinen in de IJsseluiterwaarden in 1994. SOVON-inventarisatierapport 1995/03, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van der Weide M. 2010. Broedvogels van de IJsseluiterwaard Cortenoever in 2008 en 2009 met een terugblik tot 1975. Vogels in Zutphen en omgeving 2009. Vogelwerkgroep Zutphen e.o., Zutphen.

*Gekraagde Roodstaart,
hier en daar als broedvogel
aanwezig
(foto; Jeroen Kuipers).*

7 Bestuursverslag 2010

Michiel van der Weide
Lomeijerplein 9
7207 JE Zutphen
mvdweide@kpnplanet.nl

De Vogelwerkgroep is een vereniging met als doelstellingen het bevorderen van kennis van vogels in en rond Zutphen en het beschermen van vogels. Lees in dit jaarboek en dan is duidelijk dat in 2010 zowel aan de kennis is gewerkt als ook aan de daadwerkelijke bescherming van vogels. Het bestuur heeft de vereniging draaiende gehouden en zich ook bemoeit met diverse beleidszaken zoals de hoogwatermaatregelen langs de IJssel. Dit bestuursverslag geeft een korte terugblik op de inzet van het bestuur in 2010.

Bestuur

De samenstelling van het bestuur is in 2010 gewijzigd. Het penningmeesterschap is van Steven de Bie overgegaan naar Frans Parmentier. Steven is algemeen bestuurslid geworden. De functie van voorzitter is nog steeds vacant, de

taak wordt al een paar jaar waargenomen door Adri Mulder. Het bestuur bestaat verder uit de algemene leden Hans Grotenhuis, Jeroen Philippona en Michel Klemann en de secretaris Michiel van der Weide.

Aan het eind van 2010 telde de Vogelwerkgroep 56 leden en was er €5386,- in de kas. Dit flinke bedrag bestaat voor ruim de helft uit een reservering voor het betalen van de vergoedingen aan boeren die meewerken aan de bescherming van weidevogels. De gemeente Zutphen stelt hiervoor jaarlijks een subsidie beschikbaar die via de Vogelwerkgroep wordt uitgekeerd.

Contacten met de leden

Er zijn in 2010 twee ledenbijeenkomsten georganiseerd. Tijdens de voorjaarsbijeenkomst heeft Peter van Geneijgen van de Werkgroep Slechtvalk Nederland lezing gehouden over de Slechtvalk. Deze soort is in Nederland in opmars en alle broedgevallen worden goed in de gaten gehouden. In het najaar was het onze eigen Michel Klemann die een lezing hield over tellingen in en rond Zutphen.

De (papieren) nieuwsbrief is twee

keer uitgegeven (maart en oktober). Leden van de Vogelwerkgroep krijgen eenmaal per jaar het jaarboek in de brievenbus en de rest van de informatie gaat vooral digitaal (e-mail nieuwsgroep zutphen_vogelnet@yahoo.com of de website www.vwg-zutphen.nl).

Vogelcursus en Excursies

Onder enthousiaste leiding van Adri Mulder is in het najaar voor de derde maal gestart met een beginnerscursus vogels kijken. De groep bestaat uit 22 leden. De excursiecommissie, bestaande uit, Ans Houweling, Adri Mulder en Remke van Rijswijk, heeft een vol excursieprogramma samengesteld. Bijna maandelijks wordt er een gebied dichtbij (dal van de Berkel) of verder weg (Engbertsdijksvenen) bezocht. In september is er een succesvol en goed bezocht vogelweekend op Schiermonnikoog geweest.

Bescherming soorten

In 2009 is de actieve beschermingstak van de Vogelwerkgroep uitgebreid met de Oelewappers. Deze club heeft ook in 2010 de uilenkasten in een groot gebied gecontroleerd. In dit jaarboek zijn de resultaten te lezen. De weidevogels hebben onder supervisie van Frans Parmentier extra bescherming gekregen in de Tichelbeekse waard. Het tellen van broedvogels vormt ook een goede basis voor bescherming. In ons werkgebied zijn de volgende mensen druk met het tellen van specifieke soorten: Jeroen Kuipers volgt Ooievaar, Roek en Huiszwaluw en Jan Hof de Oeverzwaluw.

Ruimtelijke ordening

In en rond Zutphen worden diverse projecten of beleidsplannen voorbereid waarin de Vogelwerkgroep betrokken is. Op die manier proberen we de plannen te beïnvloeden zodat de vogels en natuur voldoende aandacht krijgen. Hans Grotenhuis en Michel Klemann steken hier veel energie in. Voorbeelden zijn de hoogwatermaatregelen, groenbeheer gemeente Zutphen, lokale ommetjes Stuitgebied en de herinrichting van de sluis bij Eefde. De Vogelwerkgroep heeft tweemaal regulier overleg gehad met wethouder Hans La Rose.

Bedankt!

Een gezonde vereniging kan niet zonder actieve leden. Het bestuur bedankt iedereen zeer voor zijn of haar inzet en hoopt ook in 2011 weer op jullie te kunnen rekenen. En vergeet niet je waarnemingen door te geven via www.waarneming.nl.

Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

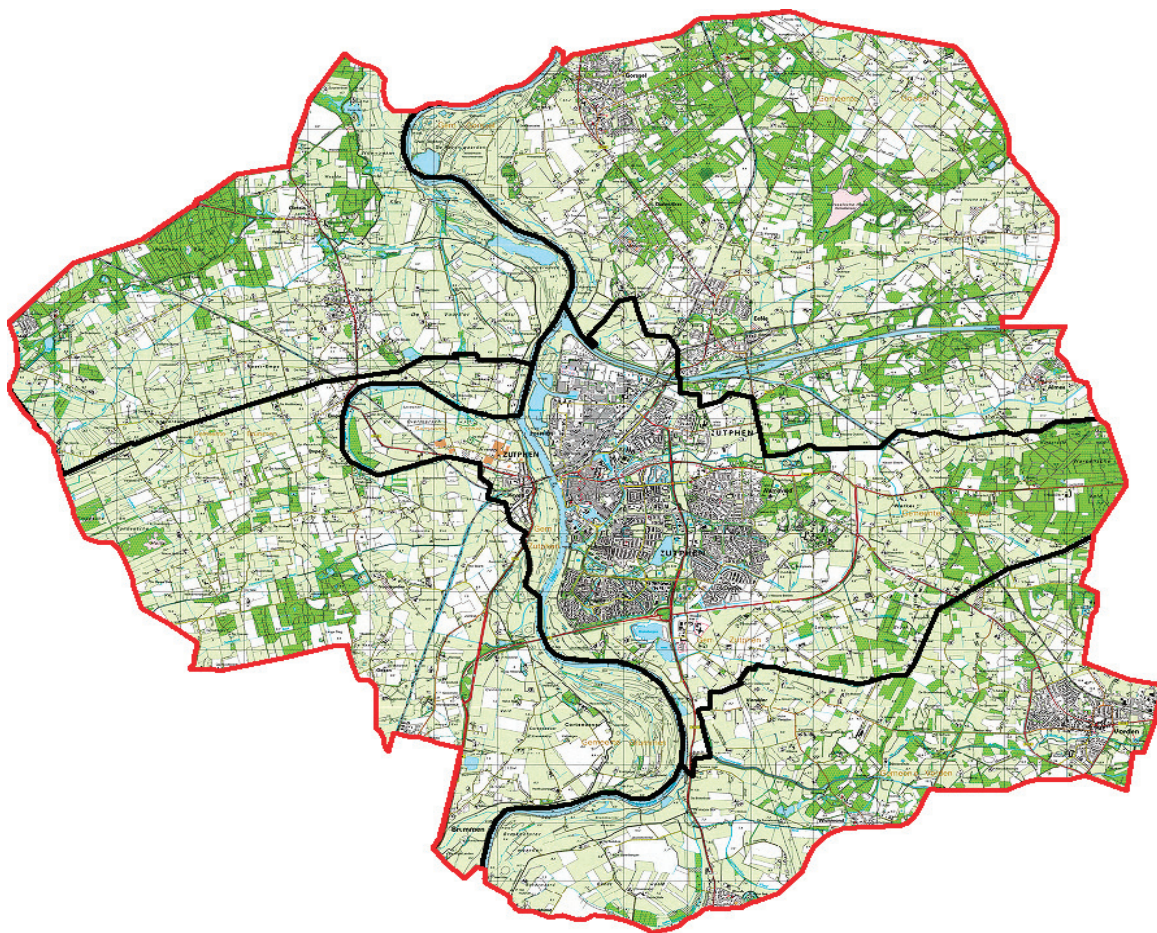

Vogels in Zutphen en omgeving 2010 in een uitgave van Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving.

Deze vereniging is in april 2005 opgericht en heeft tot doel het bevorderen van de kennis van vogels zoals die in de vrije natuur voorkomen en het beschermen van die vogels en de omgeving waarin zij leven. Dat willen wij bereiken door onderzoek, beleidsadvisering, voorlichting en educatie.

Meer weten?

Bezoek onze website: www.vwg-zutphen.nl

Werkgebied van Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving